

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ Δελτίο

Β'
2008



ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΠΕΝΑΚΗ THE FRIENDS OF THE BENAKI MUSEUM

Αγαπητοί Φίλοι,
Τον Οκτώβριο που μας πέρασε εγκαινιάστηκε στη Royal Academy of Arts του Λονδίνου με τον πλέον πανηγυρικό τρόπο η από κάθε άποψη σημαντική έκθεση Byzantium 330-1453. Την έκθεση, που παρουσιάζουμε στο τεύχος αυτό, συνοδεύουν εντυπωσιακοί αριθμοί: 400 αντικείμενα, κατανεμημένα σε 9 μεγάλες θεματικές ενότητες, προέρχονται από 72 συνολικώς ιδρύματα 18 χωρών της Ευρώπης, της Αφρικής και της Βόρειας Αμερικής και θα εκτίθενται επί 148 ημέρες, ενώ περισσότεροι από 100 έλληνες και ξένοι βυζαντινολόγοι συμμετέχουν στην τεκμηρίωση και επιστημονική παρουσίασή τους στον εκδοθέντα κατάλογο. Παράλληλα, σημειώνονται και μερικές πρωτιές: για πρώτη φορά η Βασιλική Ακαδημία του Λονδίνου συνεργάζεται με ελληνικό ίδρυμα (το Μουσείο Μπενάκη), για πρώτη φορά η βρετανική πρωτεύουσα γνωρίζει μια τόσο εκτεταμένη έκθεση για το βυζαντινό πολιτισμό, ο οποίος εξετάζεται μάλιστα στο σύνολό του (τα έργα καλύπτουν και τους 11 αιώνες), σε αντίθεση με τις παλαιότερες εκθέσεις στο Μητροπολιτικό Μουσείο της Νέας Υόρκης -στις οποίες επίσης είχε συμμετάσχει το Μουσείο μας-, όπου οι υπεύθυνοι είχαν προτιμήσει τη λύση της κατάτμησης σε τρεις μεγάλες χρονικές περιόδους. Ακόμη, ορισμένα από τα εκθέματα γίνονται για πρώτη φορά γνωστά στο κοινό, καθώς ανήκουν σε ιδιωτικές συλλογές.

Αυτός ο εντυπωσιακός απολογισμός είναι η μία πτυχή του ενδιαφέροντος της έκθεσης. Πολύ σημαντικότερο αναμφισβήτητο είναι το γεγονός ότι μέσω αυτής προβάλλεται η ολότητα της επί 1.100 και πλέον χρόνια πολιτισμικής παρουσίας του ανατολικού ρωμαϊκού κράτους (του λεγόμενου Βυζαντίου), η μεγίστη συμβολή του στη διαμόρφωση του δυτικού πολιτισμού και η θεμελι-

ώδης σημασία του για την ανάπτυξη του πολιτισμού των λαών της ανατολικής Ευρώπης, αλλά και καταρρίπτονται τα αρνητικά στερεότυπα που επέβαλε (ακόμη και στην Ελλάδα) τους τρεις τελευταίους αιώνες ο Διαφωτισμός, εξομειώνοντας τόσο επιπόλαια το Μεσαίωνα της Δύσης με το Βυζάντιο της Ανατολής. Είναι πραγματικά ευτύχημα ότι την πρωτοβουλία για τη διοργάνωση μιας τόσο πολυσήμαντης έκθεσης είχε το Μουσείο Μπενάκη και βεβαίως ότι είχε τη γενναία υποστήριξη τριών ελληνικών ιδρυμάτων, χωρίς την οποία δεν θα είχε καταστεί ποτέ εφικτή.

Στο τεύχος παρουσιάζεται επίσης η προσωπικότητα και το πολλαπλώς ενδιαφέρον αρχείο του Άθω Ρωμάνου, διακεκριμένου πολιτικού και διπλωμάτη επί περισσότερα από 40 χρόνια. Το αρχείο ανήκει στις πλουσιότερες συλλογές των Ιστορικών Αρχείων του Μουσείου, την έδρα των οποίων -την οικία Δέλτα στην Κηφισιά- οι Φίλοι έχουν επισκεφθεί κατ' επανάληψιν. Έχοντας καταλάβει πολυάριθμα υψηλά αξιώματα, ο Άθ. Ρωμάνος συνέβαλε ουσιαστικά στη διαμόρφωση της ιστορίας του ελληνισμού κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 19ου και τις πρώτες του 20ού αιώνα, οπότε κρίθηκαν κορυφαία ζητήματα, όπως ο ατυχής πόλεμος του 1897, το Κρητικό Ζήτημα, ο Μακεδονικός Αγώνας, η έξωση των Ελλήνων από την Ανατολική Ρωμυλία, οι Βαλκανικοί Πόλεμοι, η Μικρασιατική Εκστρατεία και οι επιπτώσεις της Καταστροφής.

Οι Φίλοι, πάντοτε δραστήριοι και με ποικίλα ενδιαφέροντα, συμβάλλουν στο μέτρο των δυνατοτήτων τους στο πολύπλευρο έργο του Μουσείου, με την παρουσία τους στους χώρους του, την προβολή του έργου του, την οικονομική ενίσχυση, τη δωρεά αρχείων και αντικειμένων. Με το θετικό αυτό πνεύμα, ελπίδα για καλύτερες προοπτικές και γεμάτοι αισιοδοξία θα υποδεχθούν και το έτος που σε λίγες ημέρες ξεκινά.



**Το Δισκοπότηρο της Αντιοχείας (500-550).
Επιχρυσωμένο ασήμι, 19,6 x 18 x 15,2εκ.
Μητροπολιτικό Μουσείο, Ν. Υόρκη,
Συλλογή Cloisters, αρ. εισ. 1950 (50.4)
© The Metropolitan Museum of Art**

Ευχές για τον Καινούργιο Χρόνο

Αγαπητές μου φίλες και αγαπητοί μου φίλοι,
Πάντα περιμένουμε τον καινούριο χρόνο με ελπίδα. Ελπίδα ότι θα είναι καλύτερος και τυχερότερος από αυτόν που πέρασε, γεμάτος χαρές, παραγωγικότητα και περισσότερες ευτυχισμένες στιγμές, αλλά και απαλλαγμένος από φθοροποιές ασθένειες.

Για τον καινούργιο χρόνο λοιπόν, το Διοικητικό Συμβούλιο του Σωματείου μας εύχεται στην καθεμία και στον καθένα από σας ξεχωριστά, υγεία, χαρά, ευτυχία και πραγματοποίηση των αγαθών επιθυμιών σας.

Για το Μουσείο μας το Διοικητικό Συμβούλιο εύχεται πάντα να προσδεύει και να διακρίνεται ανάμεσα στα Μουσεία του Κόσμου, προβάλλοντας και υπηρετώντας πάντα τον ελληνικό πολιτισμό, με τη συνετή καθοδήγηση της Διοικούσας του Επιτροπής.

Ο Πρόεδρος του Δ.Σ.
Νίκος Βασιλάτος

Ενημερωτικό Δελτίο των Φίλων του Μουσείου Μπενάκη

Πλατεία Φιλικής Εταιρείας 15, 106 74 Αθήνα
Τηλ.: 210-7229958, Fax: 210-7298183, E-mail: friendbm@hol.gr
Ώρες Γραμματείας: Δευτέρα-Παρασκευή 9-2 μ.μ.

Συντακτική Επιτροπή:

Διοικητικό Συμβούλιο των Φίλων του Μουσείου Μπενάκη

Υπεύθυνος σύνταξης: Σταύρος Ι. Αρβανιτόπουλος

Γραμματεία: Μαριέλλα Τσαλδάρη

Art Director: Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος

Το παρόν τεύχος του Ενημερωτικού Δελτίου
εκδόθηκε με την ευγενική χορηγία της
Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος



ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Η επίσκεψη στις 4 Ιουνίου στις εγκαταστάσεις και το υλικό της πλέον ενημερωμένης μουσικής βιβλιοθήκης της Ελλάδος, η οποία στεγάζεται στο Μέγαρο Μουσικής, ενθουσίασε τους Φίλους του Μουσείου μας. Η δημιουργία αυτής της **Μεγάλης Μουσικής Βιβλιοθήκης**, η οποία φέρει το όνομα *Λίλιαν Βουδούρη*, ήταν ιδέα του συλλόγου *Οι Φίλοι της Μουσικής*. Η βιβλιοθήκη άνοιξε για το κοινό το 1997. Διαθέτει συλλογές ελληνικής μουσικής από την αρχαιότητα, το Βυζάντιο και τη νεώτερη εποχή, καθώς επίσης παλιάς και σύγχρονης δυτικής μουσικής. Στη φιλόξενη ξενάγηση από τη Διευθύντρια της Βιβλιοθήκης, κ. Στεφανία Μεράκου, περιηγηθήκαμε τους χώρους της Βιβλιοθήκης, οι οποίοι καλύπτουν τέσσερα επίπεδα, με άρτια ηλεκτρονική ενημέρωση. Μεταξύ άλλων περιλαμβάνονται: κέντρα ηχογραφήσεων, χώροι φύλαξης πολύτιμου αρχαιικού υλικού, αναγνωστήρια, αίθουσα διδασκαλίας για διαλέξεις, προβολές και συναυλίες τόσο για ενηλίκους όσο και για παιδιά. Εντυπωσιακή ήταν η γνωριμία μας με τις παλιές, ανεκτίμητες εκδόσεις και παρτιτούρες από την τεράστια συλλογή της Βιβλιοθήκης, που πλησιάζει τους 150.000 τίτλους, μεταξύ των οποίων το παλαιότερο βιβλίο (*Il codice Squarcialupi*), το οποίο αναφέρεται στη μεσαιωνική μουσική και είναι έκδοση Φλωρεντίας των μέσων του 15ου αι., όπως μας εξήγησε η υπεύθυνη του Τμήματος Κοινού κ. Gabriella Spano.

Κατερίνα Αγραφιώτη



Παραδοσιακές στολές ελλήνων Εβραίων

Στις 11 Ιουνίου της χρονιάς που φεύγει, μία ομάδα Φίλων επισκεφθήκαμε το **Εβραϊκό Μουσείο**, το τριώροφο νεοκλασικό κτήριο της οδού Νίκης, στο κέντρο της Αθήνας. Στον κάτω όροφο του κτηρίου βρίσκεται το εσωτερικό Συναγωγής από την Πάτρα, οπότε η εξαιρετική ξενάγηση της κ. Αριέττας Τρέβεζα άρχισε από αυτήν. Μας εξήγησε τα πάντα γύρω από τη λειτουργία της Συναγωγής, μας έδειξε το Ιερό Ερμάριο με την Πεντάτευχο, μας πληροφόρησε ότι η αρχαιότερη Συναγωγή της Ελλάδας βρέθηκε στη Δήλο και χρονολογείται από το 2ο αι. π.Χ. Στους επόμενους ορόφους είδαμε προθήκες με σκεύη που αφορούν στην ιερότητα της αργίας του Σαββάτου, καθώς και στις θρησκευτικές εορτές, όπως στην εορτή της Πρωτοχρονιάς (*Γιόμ Κιπούρ*), που είναι κινητή μεν, αλλά

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ



Η πρώτη ομάδα Φίλων στην κεντρική κλίμακα του Προεδρικού Μεγάρου

συνήθως εορτάζεται το Σεπτέμβριο. Σε άλλες προθήκες είδαμε ενδυμασίες των Ρωμαϊκών και των Σαρακενικών Εβραίων. Οι πρώτοι ήλθαν στην Ελλάδα γύρω στον 5ο αι. μ.Χ. και εγκαταστάθηκαν κυρίως στα Γιάννενα. Οι δεύτεροι ήλθαν αργότερα από την Ισπανία και εγκαταστάθηκαν στη Θεσσαλονίκη και στη Ρόδο. Γλώσσα τους ήταν η «Judoespañol». Στον τρίτο όροφο υπήρχε περιοδική έκθεση με θέμα: *Οι εβραϊκές γειτονιές της Ελλάδος*, με περιγραφές και φωτογραφίες από τις γειτονιές της Αθήνας, της Θεσσαλονίκης, της Καστοριάς, της Ξάνθης, του Βόλου, της Λάρισας κ.ά. Τέλος, επισκεφθήκαμε την πέτρυνα του Ολοκαυτώματος. Οι Σαρακενικές Εβραίοι πλήρωσαν το μεγαλύτερο τίμημα της παραφροσύνης των Ναζί. Μετά από δύο ώρες, οι Φίλοι φύγαμε πολύ ικανοποιημένοι από την επίσκεψη και την εξαιρετική ξενάγηση της κυρίας Τρέβεζα.

Ρωξάνη Τσιμπιροπούλου

Μεγάλη συμμετοχή παρουσιάζουν οι δραστηριότητες, οι οποίες σχεδιάζονται και οργανώνονται από το Δ.Σ. των Φίλων. Η επίσκεψη στο **Προεδρικό Μέγαρο** είχε τόσο μεγάλη επιτυχία, ώστε ζητήσαμε να επαναληφθεί και πράγματι, μέσα στον παρελθόντα Σεπτέμβριο το επισκεφθήκαν δυο πολυπληθείς ομάδες Φίλων. Η υποδοχή που μας επιφυλάχθηκε από τους ανθρώπους του Προέδρου της Δημοκρατίας, ήταν θερ-

μή και φιλική. Ξεναγηθήκαμε από την κ. Λιάπη, του Γραφείου Δημοσίων Σχέσεων της Προεδρίας. Το μέγαρο, το οποίο αποτελούσε στις αρχές του 20ού αι. κατοικία του τότε διαδόχου και αργότερα βασιλιά Κωνσταντίνου, είναι ένα λιτό και ταυτόχρονα επιβλητικό κτήριο, γεμάτο έργα τέχνης και ιστορικές μνήμες. Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί στον επισκέπτη ένας μεγάλος πίνακας του βασιλιά Κωνσταντίνου πάνω από το κλιμακοστάσιο, που τον απεικονίζει έφιππο κατά τη διάρκεια του Δεύτερου Βαλκανικού Πολέμου. Επίσης, έντονη εντύπωση προκαλεί η αίθουσα όπου ορκίζονται οι εκάστοτε ελληνικές κυβερνήσεις. Αν αναλογιστεί κανείς πόσοι γνωστοί πολιτικοί, που χειρίστηκαν τις τύχες της χώρας μας, έχουν περάσει από αυτή την αίθουσα αισθάνεται πραγματικά ότι μπαίνουν σε αυτή, αυτόματα ζει ολόκληρη τη νεώτερη ιστορία μας. Στο τέλος μάς προσέφεραν ένα ωραίο κοκτέιλ, ενώ ο Γενικός Γραμματέας της Προεδρίας της Δημοκρατίας και νέο μέλος μας κ. Κωνσταντίνος Γεωργίου, άφησε για λίγο τα καθήκοντά του για να βρεθεί μαζί μας.

Νίκος Βασιλάτος

Στις 29 Σεπτεμβρίου βρεθήκαμε η δεύτερη ομάδα των Φίλων του Μουσείου Μπενάκη στην είσοδο του **νέου Μουσείου της Ακροπόλεως**. Περιέργεια, σκεπτικισμός, επιφυλάξεις, κριτική όχι πάντα θετική, αλλά και θαυμασμός και



Ρωξάνη Τσιμπιροπούλου

Δέος μπροστά στις αρχαϊκές κόρες της Ακροπόλεως

υπερηφάνεια για τον νέο απόκτημα της Αθήνας, όλα στριφογύριζαν στο μυαλό μας. Ο καθηγητής και Διευθυντής του Μουσείου, κ. Δημήτρης Παντεμαλής, μας υποδέχθηκε και μας ξενάγησε υποδειγματικά στις κτηριακές εγκαταστάσεις του Μουσείου, εξηγώντας συγχρόνως το σκεπτικό και την αρχική ιδέα του αρχιτέκτονος Bernard Tschumi και του έλληνα συνεργάτη του Μιχάλη Φωτιάδη, που οδήγησαν στη δημιουργία του νέου Μουσείου. Οι εργασίες τόσο για την ολοκλήρωση του κτηριακού μέρους όσο και για την τοποθέτηση των εκθεμάτων σύμφωνα με τις νεώτερες μουσειακές αντιλήψεις συνεχίζονται και σε λίγους μήνες θα έχουμε τη χαρά να το επισκεφθούμε ξανά. Και τότε ίσως οι αρχικές μας επιφυλάξεις δεν θα υπάρχουν πια.

Καίτη Κόντου

Την Τετάρτη, 8 Οκτωβρίου 2008, οι Φίλοι του Μουσείου Μπενάκη είχαν την ευκαιρία να επισκεφθούν το **Μουσείο Γλυπτικής Νικολάου Περαντινού** στην Αθήνα, το οποίο αποτελεί παράρτημα του Μουσείου που εδρεύει στη Μάρτησα της Πάρου, και να ξεναγηθούν από την έφορο, κ. Ευδοκία Παπουλή. Η κ. Παπουλή είναι ζωγράφος και γλύπτρια και έχει εργαστεί κοντά στο Νίκο Περαντινό, με αποτέλεσμα να γνωρίζει όσο λίγοι το έργο του καλλιτέχνη. Το Μουσείο Γλυπτικής Περαντινού ιδρύθηκε το 1991. Ο ίδιος ο γλύπτης είχε δωρίσει πριν από το θάνατό του 192 έργα, προκειμένου οι δημιουργίες του να μείνουν κοντά στους κατοίκους του νησιού από το οποίο καταγόταν. Ο Νίκος Περαντινός θεωρήθηκε πιστός εκπρόσωπος των κανόνων της αρχαίας ελληνικής γλυπτικής. Με λαμπρές σπουδές στην Αθήνα και το Παρίσι, εργάστηκε για πολλά χρόνια ως μόνιμος γλύπτης του Αρχαιολογικού Μουσείου, ανέλαβε τη φιλοτέ-



Το Μέγαρο Ψύχα, σήμερα Ιταλική Πρεσβεία

χνηση πλήθους δημόσιων και ιδιωτικών παραγγελιών και έλαβε πολλές τιμητικές διακρίσεις. Έμεινε προσηλωμένος στην ανάπτυξη της καλλιτεχνικής παιδείας και το 1964, που γύρισε από το Παρίσι, ίδρυσε εργαστήριο μαρμαρογλυπτικής στην Πάρο. Το 1991 τιμήθηκε από την Ακαδημία Αθηνών με το Αριστείο Καλών Τεχνών στον Τομέα της Γλυπτικής. Το Μουσείο, συνεχίζοντας τους στόχους και το όραμα του Περαντινού, οργανώνει τακτικά στην Αθήνα και στην Πάρο σεμινάρια και εργαστήρια με σκοπό να φέρει σε επαφή τους ανθρώπους με τη γλυπτική τέχνη.

Απόστολος Βερβέρογλου

Μια μέρα που μύριζε ακόμα καλοκαίρι, το απόγευμα της Τρίτης 14 Οκτωβρίου, αρκετά μέλη του Συλλόγου είχαμε την τιμή και την ευχαρίστηση να απολαύσουμε τη ζεστή ατμόσφαιρα της **Ιταλικής Πρεσβείας**. Ο Πρόεδρος κ. Gianpaolo Scarante και η Πρόεδρος κ. Barbara Scarante –με απλότητα που ταιριάζει σε αριστοκράτες– μας επιφύλαξαν θερμή υποδοχή. Οι Εξοχότητες τους και άλλες κυρίες της Πρεσβείας μάς ξενάγησαν πρόθυμα σε όλους τους καλαίσθητους χώρους του ισογείου και στους δροσερούς κήπους. Παρών ήταν και ο αρχιτέκτων κ. Ευγένιος Νινιός, υπεύθυνος για την αποκατάσταση του κτηρίου, ο οποίος μας πληροφόρησε για τις σωστικές επεμβάσεις που θα ακολουθήσουν ώστε το παλαιό αυτό στολίδι της Αθήνας να συντηρηθεί σωστά και να συνεχίσει στο διηνεκές να κοσμεί την κομψότερη λεωφόρο της πρωτεύουσας. Ο πρώην Αντιπρόεδρος μας κ. Διονύ-

σης Βλαχόπουλος –αρχιτέκτων– και η γράφουσα προσθέσαμε τις δικές μας ειδικές γνώσεις γύρω από το ιστορικό αυτό μνημείο. Το Μέγαρο ανεγέρθηκε το 1885 από το Στέφανο Ψύχα πάνω σε σχέδια του διασημότερου τότε αρχιτέκτονος-λογίου Ernst Ziller. Στα 1903 η έπαυλη έγινε ιδιωτική κατοικία του πριγκιπικού ζεύγους Νικολάου και Ελένης και απέκτησε την προέκταση της οδού Σέκερη πάνω σε σχέδια του σπουδαίου επίσης αρχιτέκτονος Αναστασίου Μεταξά. Είκοσι χρόνια αργότερα, το «παλατάκι» χρησιμοποιήθηκε ως παράρτημα της **Μεγάλης Βρετανίας**, οπότε προστέθηκε και το νεώτερο, συνεχόμενο προς βορράν οικοδόμημα. Το 1933 το κτήριο ενοικιάζεται από το ιταλικό κράτος και λειτουργεί ως Πρεσβεία. Από το ξέσπα-

σμα του πολέμου το 1940 ως το 1948 η Πρεσβεία παραμένει κλειστή. Τότε, το χρησιμοποίησε πάλι η ιδιοκτήτρια, πριγκίπισσα Ελένη, ως τα 1955, οπότε το αγόρασε το ιταλικό κράτος και έκτοτε λειτουργεί ως Πρεσβεία της Ιταλίας. Αναμφισβήτητα, από το Μέγαρο αυτό πέρασαν οι σπουδαιότερες προσωπικότητες που έγραψαν ιστορία στα ελληνικά πράγματα, εδώ και 123 χρόνια!

Άρτεμης Σκουμπουρδή

Στις 16 Οκτωβρίου μία ολιγομελής ομάδα Φίλων επισκεφθήκαμε στην Πλάκα, δίπλα στη Ρωμαϊκή Αγορά, το παλιό αρχοντικό του 1842, κτισμένο από τον οπλαρχηγό Γεώργιο Λασσάνη, για να δούμε τη **συλλογή λαϊκών μουσικών οργάνων του μουσικολόγου Φοίβου Ανωγειανάκη**. Η συλλογή, που αριθμεί 1.200 όργανα κατασκευασμένα από το 18ο αι. έως σήμερα, δωρίστηκε στο κράτος το 1978. Στους τρεις ορόφους του κτηρίου εκτίθενται περίπου τα μισά όργανα της συλλογής και αυτά είναι τα αερόφωνα (φλογέρες κ.λπ.), τα μεμβρανόφωνα (νταούλια, τουμπελέκια κ.λπ.), τα χορδόφωνα (όπως οι κιθάρες) και τα ιδιόφωνα-ηχητικά αντικείμενα (κουδούνια, σήμαντρα κ.λπ.). Μετά από δύο ώρες περίπου οι Φίλοι φύγαμε ενθουσιασμένοι από την ξε-



Οι εντυπωσιακοί όγκοι του θεάτρου-γλυπτού της Αιξωνής

νάγηση της μουσικολόγου κ. Χρ. Κουλουράκη, αλλά και από τους ήχους των διαφόρων οργάνων, που είχαμε την ευκαιρία να απολαύσουμε με τη βοήθεια ακουστικών.

Ρωξάνη Τσιμπιροπούλου

Το λουσμένο στο αττικό φως πρωινό της 4ης Νοεμβρίου ήταν ό,τι καλύτερο για την επίσκεψη στο **Γλυπτό Θέατρο της Αιξωνής**. Ξεναγός και οικοδόσποινα η δημιουργός του, γλύπτρια τοπίου κ. Νέλλα Γκόλαντα. Σε μια πληγωμένη από παλιό νταμάρι πλαγιά του Ύμητού, στην περιοχή του αρχαίου δήμου της Αιξωνής –σημερινής Γλυφάδας– η καλλιτέχνης έπλασε ένα υπαίθριο θέατρο, του οποίου η σκηνή από τεράστιους όγκους μαρμάρου Διονύσου και τσιμέντου αποτελεί την πεμπτουσία της αρμονίας και της ευρηματικότητας. Όπως μας εξήγησε η ίδια, ο σχεδιασμός του θεάτρου απέβλεπε στη δημιουργία χώρου πολλαπλών καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, οι οποίες θα μπορούσαν να αποτελέσουν αφετηρία για περαιτέρω προτάσεις. Εν συνεχεία η καλλιτέχνης, της οποίας έργα υπάρχουν σε πολλούς υπαίθριους χώρους στην Αττική και σε πόλεις της Ελλάδας, μας φιλοξένησε στο σπίτι της στην Άνω Βούλα, το οποίο χαρακτηρίζει «κατοικήσιμο γλυπτό». Είναι ένα σπίτι, όπου η φαντασία και η ελληνική παράδοση συνυπάρχουν σε ένα ευτυχισμένο αποτέλεσμα εξαιρετικής καλαισθησίας.

Κατερίνα Αγραφιώτη

Στις 14 Νοεμβρίου μια ομάδα Φίλων επισκεφθήκαμε το **Νέο Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης-Παράρτημα οδού Πανός 22**, για να δούμε την έκθεση: *Ανθρωποι και εργαλεία. Όψεις της εργασίας στην προβιομηχανική κοινωνία*. Το κτήριο που στεγάζει την έκθεση είναι ένα απλό ούστωμα λαϊκής αρχιτεκτονικής των αρχών του 19ου αι., που αποτελείται από το ισόγειο και έναν όροφο. Στην έκθεση παρουσιάζονται τα 300 από τα 1.100 εργαλεία παραδοσιακών τεχνών και επαγγελμάτων από όλο τον ελλαδικό χώρο, που δώρισε το 2001 στο κράτος η Εταιρεία Λαογραφικών Μελετών. Ο επισκέπτης κάνει μια ενδιαφέρουσα περιήγηση στο παρελθόν με τη βοήθεια ως επί το πλείστον των μέσων της σύγχρονης τεχνολογίας. Η έκθεση αρχίζει με ένα σύντομο βιντεοκλίπ (*Τα ίχνη*) και συνεχίζεται με τα διάφορα εργαλεία στις προθήκες, με τις φωτογραφίες των τεχνιτών και των εργαστηρίων που αφορούν στο



Στο μνημείο των Ηρωίδων στην Αράπιτσα

κάθε επάγγελμα, με την αναφορά στους τρόπους προώθησης των προϊόντων (πανηγύρια, παζάρια, μόνιμες αγορές) και τελειώνει με τους τρόπους μαθητείας των επαγγελματιών με τη χρήση ενός υπολογιστή, από τον οποίο ακούγονται συνομιλίες αρχιμαστόρων με μαθητευόμενους και άλλα ενδιαφέροντα. Η προβιομηχανική εποχή έληξε οριστικά κατά τις δεκαετίες του 1950 και του 1960. Η θαυμάσια ξενάγηση πραγματοποιήθηκε από την επιμελήτρια της έκθεσης κ. Βασιλική Πολυζώη.

Ρωξάνη Τσιμπιροπούλου

ΕΚΔΡΟΜΕΣ

Παρά τις τέσσερις μόνο ημέρες της διάρκειάς της, η εκδρομή στην Ημαθία (**Βέροια, Βεργίνα, Νάουσσα**) στις 13-16 Ιουνίου, ήταν πλούσια σε εικόνες από τοπία, μνημεία, γεύσεις, ιστορικές αναφορές. Τις ξεναγήσεις ανέλαβε ο γράφων. Μετά από διάλειμμα για περιήγηση στο περιώνυμο κάστρο του Πλαταμώνος, που ευτύχησε να ανασκαφεί, να μελετηθεί και να αναστηλωθεί συστηματικώς τα τελευταία χρόνια, φτάσαμε στην Ηρωική Πόλη της Νάουσας και στο σπάνιας ομορφιάς θέρετρο του Αγ. Νικολάου, όπου και καταλύσαμε. Η επόμενη μέρα περιελάμβανε ξενάγηση στις αρχαιότητες της πόλης (Λευκάδια: μακεδονικοί τάφοι Κρίσεως και Ανθεμίων με θαυμάσιες τοιχογραφίες και Μίεζα: θέατρο, ρωμαϊκή έπαυλη Μπαλτανέτου, Σχολή του Αριστοτέλους στο Νυμφαίον), αλλά και στο μνημείο των Ηρωίδων, που χάθηκαν στα νερά της ορμητικής Αράπιτσας κατά την άλωση

της πόλης τον Απρίλιο του 1821, καθώς και στα επιβλητικά κατάλοιπα του 19ου και του 20ού αι., εποχής μεγίστης ακμής της Νάουσας. Η Κυριακή αφιερώθηκε στη γνωριμία με τα μνημεία της Βέροιας: τους βυζαντινούς ναούς, την εβραϊκή συνοικία της Μπαρμπούτας, το Βυζαντινό Μουσείο (όπου παρουσιάζεται με υποδειγματικό τρόπο αυτή η σημαντικότερη για την ιστορία της Βέροιας περίοδος). Ατυχώς, οι εργασίες ανακατασκευής του Αρχαιολογικού Μουσείου μάς στέρησαν τη δυνατότητα να αποκτήσουμε ολοκληρωμένη εικόνα της μακραίωνης πορείας της πόλης. Το απόγευμα μια έκπληξη περίμενε τους εκδρομείς: η ανάβαση στο περιφνημο χιονοδρομικό κέντρο των 3-5 Πηγαδιών μέσα από το κατάφυτο από οξίες, φλαμουριές, καρυδιές, καστανιές και βελανιδιές τοπίο του ευλογημένου Βερμίου. Την τελευταία ημέρα επισκεφθήκαμε στη Βεργίνα τα μνημεία των Αιγών: το θέατρο, τους βασιλικούς τάφους εντός και εκτός της Μεγάλης Τούμπας, την εξαιρετική έκθεση των ευρημάτων, αντάξια από κάθε άποψη της μεγάλης σημασίας που απέδιδαν οι Μακεδόνες στην ιερή αυτή πόλη και νεκρόπολη.

Σταύρος Ι. Αρβανιτόπουλος

Τις πρώτες μέρες του Οκτωβρίου (2-5/10) οι Φίλοι βρεθήκαμε στην όμορφη **Τήνο** με ήλιο και ήρεμη θάλασσα. Προσκυνήσαμε τη Μεγαλόχαρη, περπατήσαμε στα γραφικά δρομάκια του Βώλακα με τους καλαθοποιούς και εντυπωσιάσαμε από τους μοναδικούς γρανιτένιους ογκόλιθους, που λες και έπεσαν από τον ουρανό! Επισκεφθήκαμε τη



Φοιτητές της Σχολής Καλών Τεχνών σχεδιάζουν γλυπτά από το Μανσολείο της Αλικαρνασσού στο British Museum

Μονή Ουρσουλινών στα Λουτρά με το φημισμένο σχολείο-οικοτροφείο (πολλές από μας ψάχναμε να βρούμε στα ονόματα των μαθητριών τις γιαγιάδες μας). Σταθήκαμε για λίγο στα Υστέρνια με την καταπληκτική θέα προς τη θάλασσα και τα πολλά μαρμαρογλυφεία τους. Στον Πύργο, τη γενέτειρα του σπουδαίου γλύπτη Γιαννούλη Χαλεπά, επισκεφθήκαμε το σπίτι του καλλιτέχνη –σήμερα πλέον μουσείο– και στη συνέχεια ξαναγηθήκαμε στο –εξαιρετικό στο είδος του– νέο Μουσείο Μαρμαρογλυπτικής (έργο του Πολιτιστικού Ιδρύματος του Ομίλου Πειραιώς). Ακόμη, είχαμε χρόνο για το αξιόλογο Αρχαιολογικό Μουσείο στη Χώρα και για την έκθεση *Εικόνες και Κειμήλια* στο χώρο του Ναού της Ευαγγελιστρίδας. Βεβαίως, δεν χάσαμε την ευκαιρία να δούμε 22 έργα του Γιαννούλη Χαλεπά στο Ίδρυμα Τηνιακού Πολιτισμού, καθώς επίσης και την περιοδική έκθεση με γλυπτά του επίσης σπουδαίου τήνιου καλλιτέχνη, Λάζαρου Λαμέρα. Κατά τη διάρκεια των εξορμήσεών μας ο πρόεδρος κ. Ν. Βασιλάτος, που μας συνόδευε, είχε την καλοσύνη να μας μιλήσει για την οχυρωματική αρχιτεκτονική των χωριών του νησιού. Μετά από τρεις ανέμελες αλλά ενδιαφέρουσες μέρες οι Φίλοι επιστρέψαμε στη βάση μας πολύ ευχαριστημένοι και ανανεωμένοι.

Ρωξάνη Τοιμπροπούλου

ΤΑΞΙΔΙΑ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Το ταξίδι στην **Καππαδοκία** (17-22 Σεπτεμβρίου) το αναμέναμε μήνες τώρα με ανυπομονησία. Είναι αλήθεια ότι

οι προσδοκίες μας δεν διαψεύστηκαν από το πρώτο κιόλας βράδυ, όταν κουρασμένοι από το πολύωρο ταξίδι φθάσαμε στο ξενοδοχείο, ένα παλιό ελληνικό αρχοντικό, όπου το δείπνο ήταν στρωμένο στον ολάνθιστο από τριανταφυλλίες κήπο, υπό το φως των κεριών και τη συνοδεία απαλής μουσικής. Το επόμενο πρωινό ξεκινήσαμε με την εξαιρετική ξεναγό μας κ. Αικατερίνη Πρόκου για το Κόραμα (Göreme). Άφωνοι είδαμε να ανοίγεται μπροστά μας μια χαράδρα γεμάτη από οξυκόρυφους ηφαιστιογενείς σχηματισμούς, που ορθώνονταν αιχμηροί, σχεδόν ολόλευκοι και διάτρητοι από τρύπες, όπου κατοίκησαν χιλιάδες αναχωρητές μεταξύ 7ου και 12ου αι. Η επόμενη ημέρα μάς επεφύλασσε μια ιδιαίτερα δύσκολη αλλά μοναδική εμπειρία, την ξενάγηση στη δαιδαλώδη υπόγεια

πόλη της Ανακού (Kaymakli). Απλωμένη σε έκταση πολλών τετραγωνικών και σε βάθος περίπου 50 μ., ξεκινά να σκαλίζεται το 2000 π.Χ., για προστασία από τις καιρικές συνθήκες αρχικά, ως κρυψώνα των πρώτων χριστιανών αργότερα, αλλά και κατά τις επιδρομές του 7ου και 8ου αι. μ.Χ. Η Καππαδοκία είναι η χώρα προέλευσης, άσκησης και μαρτυρίου πολλών Αγίων, όπως ο Λογγίνος, ο Αγ. Γεώργιος, ο Αγ. Μάμμιας, αλλά και Πατέρων της Εκκλησίας, όπως του Μ. Βασιλείου και του Αγ. Γρηγορίου του Θεολόγου, το λείψανο του οποίου φυλασσόταν ως την ανταλλαγή των πληθυσμών στο μεγαλοπρεπή ναό του στην Καρβάλη, και το οποίο πήραν μαζί τους φεύγοντας οι πρόσφυγες. Εντυπωσιάστηκαν όσοι περπάτησαν στην κοιλάδα του Περιστερέματος, ενώ όλοι απολαύσαμε το μεσημεριανό φαγητό πλάι στο ποτάμι στο Belisirma. Εξίσου μεγαλειώδης η Σόανδος με τους βράχους μυτερούς να ορθώνονται στο σεληνιακό τοπίο και να μας θυμίζουν το σκηνικό της ταινίας του Παζολίνι με τη Μαρία Κάλλας ως Μήδεια. Κάποιες δυσκολίες δεν έλειψαν, όπως το ατύχημα με το αερόστατο που έσυρε ο άνεμος πάνω στο χώμα προκαλώντας μικροτραυματισμούς και μεγάλη αναστάτωση σε όλους. Ωστόσο, η εγκαρδιότητα και η συμπαράσταση του πάντα πρόθυμου συνοδού μας κ. Απ. Βερβέρογλου, της ξεναγού μας κ. Πρόκου, αλλά και όλων των παιδιών του ξενοδοχείου μάς έκαναν να επαναλαμβάνουμε συνεχώς τη δύσκολη τουρκική λέξη: «τεσεκιούρ εντέρμ», δηλαδή: «ευχαριστώ» –και με αυτή τη λέξη αποχαιρέτησαμε όλους και όλα.

Μαριλένα Μουσχουντή



Μαριλένα Μουσχουντή

Κόραμα, περικυκλωμένο λαξευμένοι στο βράχο



Greenwich, στους κήπους του Ναυτικού Μουσείου

Στις 17 Οκτωβρίου ο ήλιος υποδέχθηκε στο Λονδίνο τους Φίλους του Μουσείου, που ταξίδεψαν εκεί για να δώσουν δυναμικό «παρών», αλλά και να απολαύσουν την έκθεση που οργάνωσε το Μουσείο Μπενάκη με τη συνεργασία της Royal Academy of Arts για να τιμήσουν τους έντεκα και πλέον αιώνες ζωής του Βυζαντίου. Είχαμε το προνόμιο να επισκεφθούμε την έκθεση μαζί με τους συντελεστές της και τους εκπροσώπους της ελληνικής παροικίας του Λονδίνου στις 20 Οκτωβρίου. Ήταν πραγματικά μια ξεχωριστή ημέρα, μια ημέρα κατά την οποία η Royal Academy of Arts, στο κέντρο του Λονδίνου, μύριζε από το άρωμα του βυζαντινού πολιτισμού. Στη συνέχεια, το ίδιο απόγευμα ο έλληνας πρέσβης και η σύζυγός του μας δεξιώθηκαν στην προεσβευτική κατοικία, για να γιορτάσουμε το μεγάλο γεγονός. Όμως, οι Φίλοι δεν έχασαν την ευκαιρία και επισκέφθηκαν και το Βρετανικό Μουσείο, όπου απόλαυσαν τη μεγάλη έκθεση για τον Αδριανό, που εκείνες τις ημέρες παρουσιαζόταν εκεί, αλλά και τις πολυπληθείς ελληνικές αρχαιότητες, μεταξύ των οποίων και τα γλυπτά του Παρθενώνα, που αποτελούν και τα πολυτιμότερα εκθέματα του σημαντικού αυτού αγγλικού μουσείου. Χωρίς τις αρχαιότητες αυτές ασφαλώς το μουσείο θα ήταν φτωχότερο και δεν θα είχε την αίγλη την οποία του προσδίδουν. Βεβαίως, κατά την παραμονή τους στο Λονδίνο οι Φίλοι εκμεταλλεύθηκαν το χρόνο και επισκέφθηκαν και το Brighton και το Greenwich με το διάσημο Αστεροσκο-

πείο και το σημαντικό Ναυτικό Μουσείο του. Ήταν μια αξέχαστη εκδρομή γεμάτη πολιτιστικές εμπειρίες.

Νίκος Βασιλάτος

ΜΑΝΙΑΤΙΚΗ ΒΡΑΔΙΑ

Ήταν ιδέα του Προέδρου των Φίλων, κ. Ν. Βασιλάτου, η βραδιά αφιερωμέ-

νη στη Μάνη. Τα τραπέζια στρωμένα με φροντίδα και στολισμένα με κλαδάκια ελιάς, που πέρα από σύμβολο ειρήνης είναι το κατ' εξοχήν μανιάτικο δέντρο που δίνει το μοναδικό λάδι, το δεύτερο αίμα της Μάνης. Η προσέλευση αθρόα, αν και ο φόβος μιας ενδεχόμενης βροχής –που τελικώς δεν ήρθε– είχε περιορίσει τον αριθμό των προσερχομένων. Οι ομιλίες της κ. Αιμιλίας Γερούλανου, του κ. Άγγελου Δεληβορριά και του κ. Νίκου Βασιλάτου αποτέλεσαν τη θερμή εισαγωγή σε αυτή την εκδήλωση, η οποία περιλάμβανε αναφορά και προσφορά στη μοναδική πέτρινη γη της Μάνης. Ιστορία, δημοτική ποίηση, έθιμα και ήθη άλλων εποχών, που ωστόσο οι ρίζες τους φτάνουν μέχρι τις μέρες μας, και ένα εξαιρετικό ντοκυμανταίρ μιας Μάνης πανέμορφης, άγριας και φιλόξενης, περήφανης και δεμένης με την παράδοση, έδωσαν μια εικόνα άξια της φήμης της. Φυσικά, τα αυθεντικά φαγητά και γλυκά της Μάνης, όλα φερμένα από τα χωριά της ή μαγειρεμένα από το ικανότατο επιτελείο του Μανιάτη κ. Τάκη Χριστοφιλέα, άφησαν τις καλύτερες εντυπώσεις.

Κατερίνα Αγραφιώτη

ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ



Σταύρος Ι. Αρβανιτόπουλος

Παρουσίαση της ομιλήτριας από την κ. Κ. Κορρέ

«Τα αποτελέσματα της έρευνας για το μεσαιωνικό γερμανικό κέντημα στο Μουσείο Μπενάκη» παρουσίασε η ερευνήτρια κ. Γιούλη Σπαντιδάκη στο αμφιθέατρο του Μουσείου στις 9 Οκτωβρίου. Ύστερα από πολύμηνη, συστηματική μελέτη του σπάνιου αυτού εκθέματος του Μουσείου, αποκαλύφθηκε η ακριβής σύσταση των ινών, η τεχνική κατασκευής των ποικίλων κλωστών που χρησιμοποιήθηκαν, καθώς και οι διαφορετικές βελονιές για τα επί μέρους τμήματα. Ακόμη, τεκμηριώθηκε η χρονολόγησή του σε σύγκριση με σύγχρονα έργα των γερμανικών χωρών, αποσαφηνίστηκε το εικονογραφικό θέμα και ταυτίστηκαν οι απεικονιζόμενες μορφές.

Σ.Ι.Α

ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΟΥ ΑΘΩ ΡΩΜΑΝΟΥ

Το 1987 η οικογένεια Ρωμάνου δώρισε στο Μουσείο Μπενάκη το αρχείο του διπλωμάτη και πολιτευτή Αθω Ρωμάνου (1858-1940). Μέσα από τα έγγραφα που το απαρτίζουν διαγράφεται η πορεία της προσωπικής του ζωής, καθώς και η παρουσία του στη διπλωματική και πολιτική ζωή της χώρας, από τα νεανικά του χρόνια, το 1884 όταν διορίστηκε στο Υπουργείο Εξωτερικών, έως το θάνατό του το 1940.

Αρχείο Αλέξανδρου Ρωμάνου



Πορτρέτο του Αθω Ρωμάνου

Περιορισμένα βιογραφικά στοιχεία αντλούνται από ένα σύντομο και επιγραμματικά δοσμένο σημείωμα του ίδιου, στο οποίο παραθέτει: ημερομηνία γέννησης, προέλευση γονέων, σπουδές, διορισμό στο Υπουργείο Εξωτερικών, καθώς και τη συμμετοχή του στις εκλογές του 1895. Από τα επί μέρους όμως τεκμήρια του αρχείου αναδεικνύονται με κάθε λεπτομέρεια οι ιδιότητες του ατόμου, η ευρυμάθεια, η πολυδιάστατη προσωπικότητά του, καθώς και τα ιδιαίτερα εκείνα στοιχεία που τον χαρακτηρίζουν ως άνθρωπο με ακέραιο και πρῶο χαρακτήρα, με κοινωνικές ευαισθησίες, καθώς και μεγάλο πατριώτη.

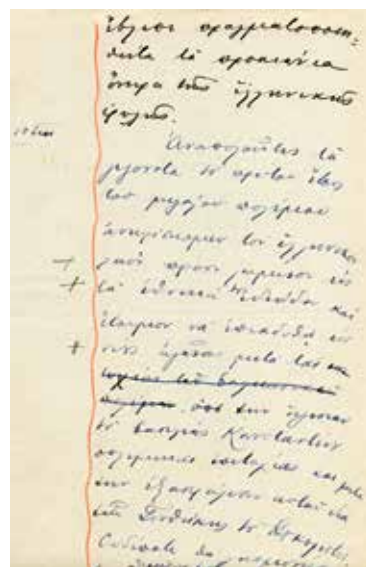
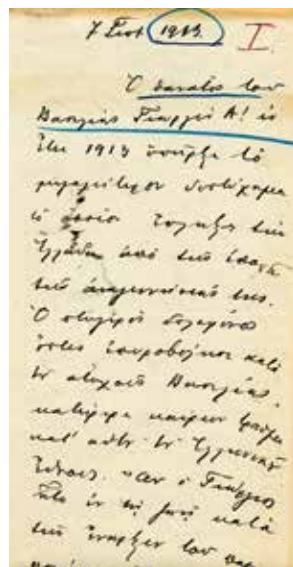
Ο Αθως Ρωμάνος προέρχεται από οικογένεια της Κεφαλονιάς, το όνομα της οποίας μαρτυρείται στο νησί από το 1751¹. Ο πατέρας του, Ιωάννης, ήταν μεγαλέμπορος και εγκαταστάθηκε στην Τεργέστη κατά το πρώτο τέταρτο του 19ου αι. Η μητέρα του Αιμιλία Ομήρου (Ομηρίδη) καταγόταν από τη Σμύρνη. Ο Αθως γεννήθηκε στην Τεργέστη το 1858. Εκεί έλαβε τα εγκύκλια μαθήματα, φοίτησε στο γερμανικό γυμνάσιο και συνέχισε για ανώτερες σπουδές στα πανεπιστήμια της Γενεύης, της Χαϊδελβέργης και της Αυστρίας², όπου έλαβε τον τίτλο του διδάκτορος της Φιλοσοφίας και του Δικαίου. Από το προσκλητήριο των γάμων του που σώζεται στο αρχείο, διαπιστώνουμε ότι το 1890 παντρεύτηκε στη Μασσαλία τη Μαρία Βαλλιάνου, κόρη του κεφαλήνα ευεργέτη Ανδρέα Βαλλιάνου. Από το γάμο αυτό απέκτησε

τρία παιδιά: την Έλλη, τον Ιωάννη και τον Αλέξανδρο.

Τα κίνητρα που τον ώθησαν να στραφεί προς το διπλωματικό σώμα δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστούν, οπωσδήποτε όμως οι σπουδές του στις ανώτατες εκπαιδευτικές βαθμίδες απηχούσαν τη βούληση της οικογένειάς του για καριέρα διπλωμάτη, κάτι που πιθανόν να μην εντασσόταν απολύτως στις επιθυμίες του ίδιου, καθώς έδειχνε ιδιαίτερη προτίμηση στην πολιτική παρά στη διπλωματία. Η προτίμηση αυτή δια-φαιίνεται από αντίγραφο επιστολής που έστειλε ο Ρωμάνος προς το Χαρίλαο Τρικούπη στις 24 Αυγούστου/5 Σεπτεμβρίου 1892, όταν ανέλαβε καθήκοντα επιτετραμμένου στην Πρεσβεία Λονδίνου. Στην επιστολή αυτή εκφράζει τη βούληση να μην παραμείνει για πολλά χρόνια στη διπλωματική υπηρεσία («μη επιθυμών να διαμείνω πλέον επί πολλά έτη εν τη διπλωματική υπηρεσία»), καθώς και την πρόθεση να πολιτευτεί στις προσεχείς εκλογές [του 1895]. Ακόμη, τον ευχαριστεί για την τιμή να του αναθέσει τη θέση αυτή και την ευκαιρία να αποπερατώσει αξιοπρεπώς την υπηρεσία του στον εξωτερικό κλάδο του υπουργείου.

Η θητεία του στο διπλωματικό σώμα ξεκίνησε το 1884, όταν διορίστηκε ως ακόλουθος Β' τάξεως στο Υπουργείο Εξωτερικών ύστερα από διαγωνισμό στον οποίο αρίστευσε, προκαλώντας το θαυμασμό της εξεταστικής επιτροπής. Η εξέλιξή του στις βαθμίδες της διπλωματικής ιεραρχίας πραγματοποιήθηκε με ταχείς ρυθμούς. Το Δεκέμβριο του 1887 προβιβάστηκε σε γραμματέα Β' στο Γενικό Προξενείο Θεσσαλονίκης και ένα χρόνο αργότερα μετατέθηκε στο προξενικό γραφείο της ελληνικής Πρεσβείας στην Κωνσταντινούπολη. Στη θέση αυτή παρέμεινε έως το 1890, οπότε επέστρεψε στην Αθήνα, στην κεντρική υπηρεσία του Υπουργείου Εξωτερικών. Το 1892, μετά το σχηματισμό της νέας κυβέρνησης από τον Τρικούπη, διορίστηκε ως επιτετραμμένος στην Πρεσβεία του Λονδίνου, αντικαθιστώντας τον Ιωάννη Γεννάδιο.

Από το 1895 που παραιτήθηκε για πρώτη φορά από το



Χειρόγραφο του Αθω Ρωμάνου για τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο

Αρχείο Αθω Ρωμάνου / Ομιλίες - άρθρα



Άρθρο της εφημερίδας Matin σχετικά με την παραίτηση του Άθω Ρωμάνου από τη θέση του Πρεσβευτή στο Παρίσι, 3 Δεκεμβρίου 1916



Αναμνηστικό έντυπο με τις προπύσεις κατά το δείπνο που δόθηκε από την ελληνική παροιμία Παρισίων, υπό την προεδρία του Άθω Ρωμάνου προς τιμήν του Ελ. Βενιζέλου. 6/19 Ιανουαρίου 1914



Η απόπειρα δολοφονίας κατά του Ελευθερίου Βενιζέλου στο σταθμό της Λυών, στο Παρίσι το 1920, λαϊκή λιθογραφία

διπλωματικό σώμα, η ζωή του θα κυλήσει στην υπηρεσία άλλοτε της πολιτικής και άλλοτε της διπλωματίας, με ενδιάμεσα διαλείμματα αποχής είτε από τη μια είτε από την άλλη. Παράλληλα, μέσα στο πλαίσιο των ενδιαφερόντων του και των δυνατοτήτων που του επέτρεπε ο χρόνος, ανέπτυξε πρωτοβουλίες και δραστηριότητες που είχαν ως στόχο το εθνικό συμφέρον ή το κοινωνικό σύνολο. Η καριέρα του στο διπλωματικό πεδίο τελείωσε το 1924, ενώ στο πολιτικό τέσσερα χρόνια αργότερα, το 1928.

Το αρχείο του Άθω Ρωμάνου περιλαμβάνει 55 αρχειακούς φακέλους. Ο μεγαλύτερος όγκος των εγγράφων προέρχεται από την υπηρεσία του στο Υπουργείο Εξωτερικών. Πρόκειται για ένα καλά οργανωμένο από τον ίδιο αρχείο, το οποίο άρχισε να συγκροτεί από τα πρώτα κιόλας χρόνια του διορισμού του. Χαρακτηριστικές είναι οι σημειώσεις του επάνω σε έγγραφα, όπως: «κατετέθη αντίγραφον εν τοις αρχείοις, Α.Ρ.». Το αρχείο είχε ταξινομηθεί σε ενότητες πιθανόν από τον ίδιο ή από κάποιον από τους γραμματείς του σύμφωνα με τις δικές του υποδείξεις, διότι εκτός από τις παραπάνω ενδείξεις υπάρχουν πρόσθετες καρτέλες με στοιχεία όπως: «έγγραφα του Κυρίου», ή «Ατομικά, η μελέτη την οποίαν ήρχισεν ο Κύριος ως προς τον Μέγαν Πόλεμον 1914-1918» κ.λπ.

Με την εισαγωγή του στο Τμήμα Ιστορικών Αρχείων ακολουθήθηκε η ίδια δομή και οργάνωση του αρχείου, με γνώμονα τις δραστηριότητές του σε θεματική και χρονολογική εξέλιξη: τη διπλωματική, την πολιτική, τις προσωπικές του ενασχολήσεις και την οικογενειακή ζωή. Έτσι, το αρχείο είναι κατανοημένο στις παρακάτω ενότητες:

Ι. ΑΤΟΜΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ Περιλαμβάνει προσωπικά έγγραφα του Άθω Ρωμάνου, ταυτότητες, διαβατήρια, σημειωματάρια, καθώς και έγγραφα διορισμού, προαγωγών, μεταθέσεων, αποσπάσεων, διακρίσεων, κ.λπ.

ΙΙ. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ Στην ενότητα αυτή εντάσσεται το μεγαλύτερο μέρος των εγγράφων του αρχείου, με θέματα που διαπραγματεύτηκε από το 1886, εποχή του προβιβασμού του σε ακόλουθο Α΄ και γραμματέα, έως την αποχώρησή του από την πρεσβεία Παρισίων το 1924. Στην πληθώρα των θεμάτων που εμπεριέχονται στο Υπουργείο Εξωτερικών αναφέρουμε ενδεικτικώς:

Το νομοσχέδιο περί κυρώσεως της εμπορικής και ναυτιλιακής συνθήκης μεταξύ Ελλάδος και Μεγάλης Βρετανίας το 1886, καθώς ένα σχέδιο εκθέσεως του Άθω Ρωμάνου το 1887 για τη νέα σιδηροδρομική γραμμή Βελιγραδίου - Βράνιας - Σκοπίων και την επέκτασή της προς Θεσσαλονίκη είναι τα πρώτα κατά χρονολογική κατάταξη από τα θέματα εξωτερικής πολιτικής που εμφανίζονται στη σειρά αυτή.

Έγγραφα της Πρεσβείας Λονδίνου για θέματα του έτους 1893-1897 σχετικά με τη σύναψη δανείου, την πτώχευση και τις διαπραγματεύσεις για την επίτευξη συμφωνίας με τους ξένους ομολογιούχους (Council of Foreign Bonds).

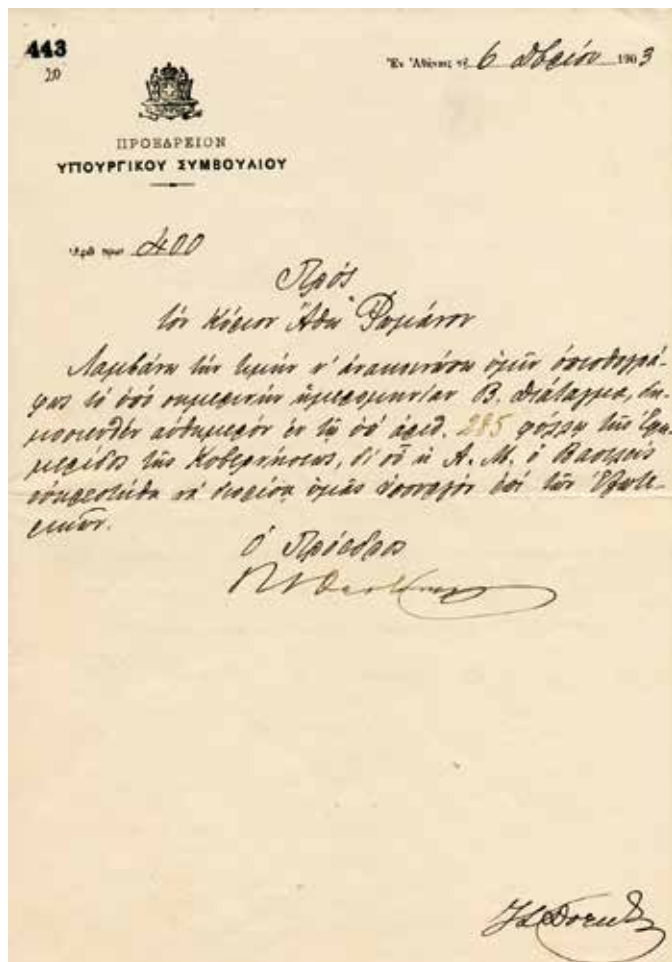
Έγγραφα σχετικά με το Κυπριακό (1895).

Ελληνοτουρκικός πόλεμος 1897 και οδηγίες προς τους πληρεξουσούς της κυβέρνησης για τις διαπραγματεύσεις της συνθήκης ειρήνης.

Κρητικό Ζήτημα (1896-1897), έγγραφα εισφορών και δαπανών της Κρητικής Αντιπροσωπείας. Μέσα από τα έγγραφα του αρχείου και από τα δημοσιεύματα των εφημερίδων διαφαίνεται η στάση του Ρωμάνου απέναντι στο Κρητικό Ζήτημα και οι πρωτοβουλίες που ανάλαβε για να υποστηρίξει την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα. Για το ίδιο θέμα υπάρχει φάκελος με έγγραφα των ετών 1901, 1906-1908 και 1909-1910. Ακόμη, έγγραφα αναφερόμενα στις δηλώσεις των προστάτιδων Δυνάμεων σχετικά με την εκκένωση της Κρήτης από τα στρατεύματα, τον Ιούλιο του 1909.

Έγγραφα για το Μακεδονικό Ζήτημα σε όλες του τις διαστάσεις, 1896 και 1904. Ενδεικτικώς αναφέρουμε τις σημειώσεις του πάνω στους φακέλους: «Βουλγαρικοί συμμοριταί», «Δολοφονία υπό Βουλγάρων», κ.ά. Ελληνικά σώματα στη Μακεδονία. Αλληλογραφία σχετικά με την παραγγελία χαρτών για τη Μακεδονία. Ρουμανική προπαγάνδα στη Μακεδονία. Στατιστικοί πίνακες των ελληνικών σχολείων στα βιλαέτια Θεσσαλονίκης και Βιτωλίων (1894-1895). Εθνογραφικοί χάρτες της Μακεδονίας του 1904. Αποκόμματα εφημερίδων σχετικά με το Μακεδονικό Ζήτημα.

Διώξεις του ελληνισμού της Βουλγαρίας από τη βουλγαρική κυβέρνηση το 1906. Αλληλογραφία Σ. Ζαλοκώστα, Σ. Αντωνιάδη, George Bourdon, για τον ελληνισμό της Αγκιάλου. Σημειώσεις, εκθέσεις και φωτογραφίες που έλαβε ο Ρωμάνος



Κοινοποίηση Βασιλικού Διατάγματος για το διορισμό του Αθω Ρωμάνου ως Υπουργού Εξωτερικών, 6 Δεκεμβρίου 1903

από την περιοχή για τη σύνταξη υπομνήματος, το οποίο μεταφράστηκε στα αγγλικά και τυπώθηκε στο Λονδίνο το 1907 με τον τίτλο: *The persecution of the Greeks in Bulgaria*. Με το υπόμνημα αυτό θέλησε να προσβάλει τη Βουλγαρία, η οποία μάταια προσπαθούσε να δώσει λανθασμένη ενημέρωση στον ευρωπαϊκό τύπο μειώνοντας το μέγεθος της έκτασης των γενοκτόνων και ακόμη να παρουσιάζει στους Ευρωπαίους τις θηριωδίες και τη μισαλλοδοξία του βουλγαρικού έθνους.

Έγγραφα πρεσβείας Παρισίων σχετικά με τους Βαλκανικούς Πολέμους 1912-13. Επιστολές διαφόρων πρεσβευτών προς την Πρεσβεία Παρισίων και αντιστρόφως. Τηλεγράφημα του βασιλέως Γεωργίου Α΄ προς τον Αθω Ρωμάνο για τις επιτυχίες του ελληνικού στρατού και την κατάληψη των Ιωαννίνων, 28 Φεβρουαρίου 1913. Οροθετική γραμμή της Νοτίου Αλβανίας υπό της Διεθνούς Επιτροπής στη Φλώρεντία, 17 Δεκεμβρίου 1913.

Ένα από τα κρίσιμα θέματα που διαχειρίστηκε ο Ρωμάνος ήταν ο Εθνικός Διχασμός και η συμμετοχή της Ελλάδας στον Πόλεμο. Από τα έγγραφα του αρχείου προκύπτει ο ενεργός του ρόλος και η αποφασιστικότητα που έδειξε στην προκειμένη περίπτωση να υποστηρίξει τις θέσεις της κυβέρνησης υπέρ της συμμετοχής της χώρας στον πόλεμο με τους συμμάχους. Σύμφωνα με τις δηλώσεις του στο Ελεύθερο Βήμα το 1926, στις αρχές του 1915 ταξίδεψε στην Ελλάδα και υπέβαλε πόρισμα προς το βασιλιά Κωνσταντίνο, στο οποίο εξέθετε την επικρατούσα κατάσταση στη Γαλλία, υποδεικνύοντας την ανάγκη της εξόδου της Ελλάδας από την ουδετερότητα. «Δυστυχώς η επίσημος Ελληνική κυβέρνηση είχε τυφλωθεί μέχρι τοιούτου βαθμού, ώστε να μην αντιληφθεί τον επικρεμάμενον κίνδυνον...»³. Στις 21 Ιουλίου

ου/3 Αυγούστου 1916 έγραφε ότι εντός δύο το πολύ εβδομάδων θα αποφασισθεί η τύχη μας ή εξόδος από την ουδετερότητα ή διχασμός και αποσύνθεση του βασιλείου. Στο αρχείο του διασώζονται επιστολές και τηλεγραφήματα σχετικά με την παραίτηση της κυβέρνησης Βενιζέλου, στις 7 Μαρτίου 1915, οι εμπιστευτικές επιστολές και εκθέσεις σχετικά με τη συμμετοχή της Ελλάδος στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, καθώς και όλα τα σχετικά έγγραφα γύρω από το θέμα αυτό και τις εξελίξεις όσον αφορά το ζήτημα της Δυναστείας, τη γαλλική αποστολή Jonart, την τροπή του πολέμου. Συνέδριο της Ειρήνης (1919) και συμμετοχή του Ρωμάνου ως αντιπροσώπου της Ελλάδος.

Εκθέσεις του στρατηγού Νίδερ για την εκστρατεία στη Μεσημβρινή Ρωσία (1919).

Συνθήκη Σεβρών. Σχέδιο τριμερούς συμφωνίας μεταξύ Γαλλίας, Βρετανίας, Ιταλίας (1920).

Έγγραφα αναφερόμενα στις στρατιωτικές επιχειρήσεις της Μ. Ασίας και στη μικρασιατική άμυνα το 1920-1921. Σημειώσεις περί του οικονομικού ρόλου του ελληνισμού της Μ. Ασίας.

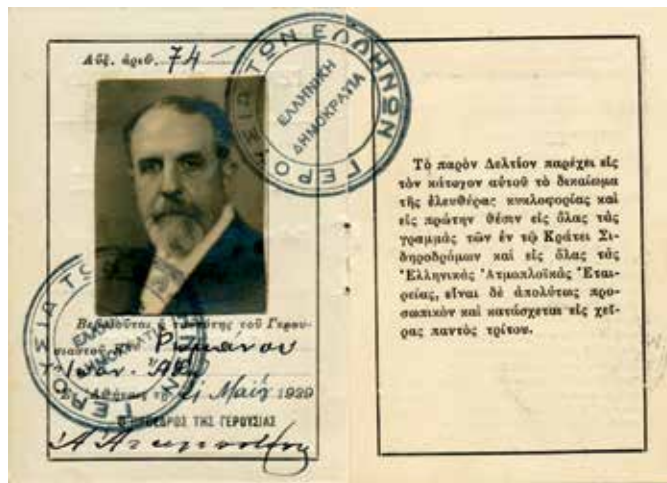
Έγγραφα της πρεσβείας Παρισίων των ετών 1923-1924. Διασκεψη Λωζάννης. Πρόσφυγες Μ. Ασίας και Θράκης. Περί εκπτώσεως της Δυναστείας. Έγγραφα δωρεάς της Βιβλιοθήκης Ψυχάρη στη Μπενάκειο Βιβλιοθήκη το 1924.

III. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ Στην ενότητα αυτή ανήκει ένας φάκελος με έγγραφα που αφορούν σε διορισμούς και μεταθέσεις δικαστικών υπαλλήλων κατά τη σύντομη θητεία του Αθω Ρωμάνου στο Υπουργείο Δικαιοσύνης το 1901.

IV. ΕΚΛΟΓΙΚΑ-ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ-ΓΕΡΟΥΣΙΑΣΤΗΣ Περιλαμβάνει αλληλογραφία, αγορεύσεις, προεκλογικές ομιλίες, δημοσιεύσεις άρθρων και διάφορα έγγραφα σχετικά με την



Πρωτοσέλιδο της εφημερίδας Σημαία, που εκδιδόταν στο Αργοστόλι, σχετικά με τις εκλογές του 1902



**Ταυτότητα του Άθω Ρωμάνου ως Γερουσιαστή,
Αθήνα 21 Μαΐου 1929**

υποψηφιότητά του στις βουλευτικές εκλογές από το 1895 έως το 1932. Ακόμη, τη συμμετοχή του στις εκλογές για την ανάδειξη του ως γερουσιαστή το 1929. Στην ενότητα αυτή ο Ρωμάνος είχε εντάξει και έγγραφα με τον τίτλο «Κεφαλληνιακά» 1890-1930 που αφορούν στα δημοτικά έργα και την ηλεκτροδότηση Αργοστολίου το 1898.

V. ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ Είναι αρκετά εκτεταμένη (9 φάκελοι) και ταξινομημένη σε αλφαβητική σειρά, σύμφωνα με τη δομή που είχε πριν κατατεθεί το αρχείο. Κατά το μεγαλύτερο μέρος τους προέρχονται από έλληνες επιστολογράφους και απευθύνονται προς τον Άθω Ρωμάνο. Ξεχωριστή σειρά αποτελούν οι επιστολές των ξένων, ενώ υπάρχει σειρά σχεδίων ή αντιγράφων επιστολών που απηύθυνε ο Ρωμάνος σε διάφορους αποδέκτες. Ανάμεσα σε αυτούς είναι οι: Ελευθέριος Βενιζέλος, Ιωάννης Βαλαωρίτης, Γεώργιος Α΄, Γεώργιος Β΄, Ίων Δραγούμης, Γεώργιος Θεοτόκης, Δημήτριος Κακλαμάνης, Νικόλαος Μαυροκορδάτος, Νικόλαος Πολίτης, Ζαχαρίας Παπαντωνίου, Ιωάννης Ψυχάρης, Jules Cambon, George Clemenceau, Gabriel Fauré, Pierre de Coubertin και πολλοί άλλοι. Εκτός από τις σειρές αυτές υπάρχουν θεματικά σύνολα στα οποία έχουν ενταχθεί επιστολές που αφορούν στο ίδιο θέμα όπως τα είχε συγκροτήσει ο ίδιος, π.χ. «Ολυμπιακά 1895», «θάνατος Τρικούπη 1896», «συγκρατήτρια επί υπουργικών διορισμών 1899 - 1903» και ακόμη, μια δεσμίδα γράμματα, τα τελευταία που έλαβε ο Ρωμάνος πριν από το τέλος του, με την επιγραφή «Derniers lettres, reçues par Athos».

Η οικογενειακή αλληλογραφία περιλαμβάνει επιστολές των μελών του άμεσου συγγενικού του περιβάλλοντος, της μητέρας του Αιμιλίας, των αδελφών του Έκτορα, Mary Covacich, Aspa Bourril, ή μελών του ευρύτερου οικογενειακού χώρου που απευθύνονται προς αυτόν. Η γλώσσα γραφής είναι κυρίως η γαλλική.

VI. ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟ ΕΡΓΟ - ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ Σε αυτή την κατηγορία έχουν ενταχθεί οι μελέτες, δημοσιευμένες και μη, οι μεταφράσεις, καθώς και το υλικό που είχε συγκεντρώσει για τη συγγραφή άρθρων ή βιβλίων που είχε την πρόθεση να γράψει. Ενδεικτικώς αναφέρουμε: «Νομική γνωμοδότησις επί του ζητήματος των ελληνικών μοναστηρίων 1885-86» είναι η πρώτη εργασία του όταν εισήλθε στο Υπουργείο Εξωτερικών ως ακόλουθος. Ακολουθούν άλλα θέματα όπως: η «Μετάφρασις του κατά Λεωκράτους λόγου Λυκούργου», «Guerre 1914-1918. Papiers réunis par Athos pour écrire ses memoires». Σειρά αντιγράφων των προβλεπτών της Βενετίας των ετών 1528- 1766, τα οποία φρόντισε να του στείλει ο φίλος του De Laurentis από τα αρχεία της Βενετίας, προκειμένου να ασχοληθεί με τη συγγραφή

της ιστορίας της Κεφαλληνίας. Χειρόγραφες σημειώσεις για την έκδοση των επιστολών του βασιλέως Γεωργίου Α΄ κ.ά.

VII. ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ Στην κατηγορία αυτή εμπίπτουν έγγραφα, τα οποία προέρχονται από τη συμμετοχή και δραστηριότητα του Άθω Ρωμάνου ως μέλους διαφόρων επιτροπών, όπως είναι: α) Βαλλιάνειο Κληροδότημα (Διαθήκη Παναγή Βαλλιάνου 1900, ιδρυτικός νόμος 1911, αλληλογραφία Διαχειριστικής Επιτροπής 1905-1939, πρακτικά, απολογισμοί, ισολογισμοί 1904-1938), β) Επαγγελματική σχολή Ληξουρίου 1908, γ) Γεωργική σχολή Π. Βαλλιάνου, δ) Ίδρυμα Singer-Polignac (1932) (ιδρυτικός νόμος, αλληλογραφία και έγγραφα σχετικά με τις δραστηριότητές του. Χορηγία της περιγίψισσας Polignac με σκοπό τη διενέργεια ανασκαφών για την προώθηση της αρχαίας ελληνικής τέχνης, ε) το Μουσείο Μπενάκη (πρακτικά της πρώτης Διοικητικής Επιτροπής, 5 Μαΐου 1931, της οποίας ήταν μέλος ο Άθω Ρωμάνος). Αρχαιολογικά θέματα, ανασκαφές Βάρης και Ελευσίνας. Αλληλογραφία με Αλ. Σβορώνο, Κ. Κουρουνιώτη, Κ. Ασκούνη (1902-1939). Τροποποιήσεις του αρχαιολογικού νόμου, νομοσχέδια περί λειτουργίας των Μουσείων και της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας.

VIII. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑ Φάκελος με κτηματικά έγγραφα. Καταγραφή της ακίνητης περιουσίας στην Κεφαλλονιά. Συμβόλαια οικίας Τεργέστης 1905 -1936. Βιβλία λογαριασμών Έκτορος Ρωμάνου 1890 - 1936.

Από τη συνοπτική αυτή παρουσίαση διαφαίνεται το εύρος του αρχείου, που με την πλούσια θεματική του αποτελεί μια αξιόλογη και αξιοπιστα πηγή μελέτης για την ελληνική πολιτική και διπλωματική ιστορία.

**Βαλεντίνη Τσελίκα
Υπεύθυνη Ιστορικών Αρχείων**

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Ηλίας Τσιτσέλης, *Κεφαλληνιακά Σύμμικτα* 1 (1904), 621· για την εγγραφή στη σύνθεση του εκλεκτορικού σώματος του Συμβουλίου των 150: Δέσποινα Βλάση, «Η Σύνθεση του Εκλεκτορικού Σώματος (Regola) και του Συμβουλίου των 150 της Κεφαλονιάς το 1751», *Δάφνη, τιμητικός τόμος για τον Σπύρο Α. Ευαγγελάτο* (=Παράβασις, *Επιστημονικό Δελτίο Τμήματος Θεατρικών Σπουδών Πανεπιστημίου Αθηνών, Παράρτημα. Μελετήματα* 1), Αθήνα 2001, 55, 57.
2. Εφημ. *Επανόρθωσις* Αργοστολίου 16 Ιανουαρίου 1899, Αρχείο Άθω Ρωμάνου 443/ φάκ.: Εκλογικά.
3. Δηλώσεις του Α. Ρωμάνου στο *Ελεύθερον Βήμα*, 3 Νοεμβρίου 1926: *Declarations à la presse* 1922-23, Αρχείο Α. Ρωμάνου 443 /φάκ.: Αποκόμματα τύπου. Εγκύκλιος προς τους εκλογείς του νομού Κεφαλληνίας και Ιθάκης, Αργοστόλιον 24 Οκτωβρίου 1926: Αρχείο Α. Ρωμάνου 443/ φάκ. Εκλογικά Κεφαλληνίας 1926.

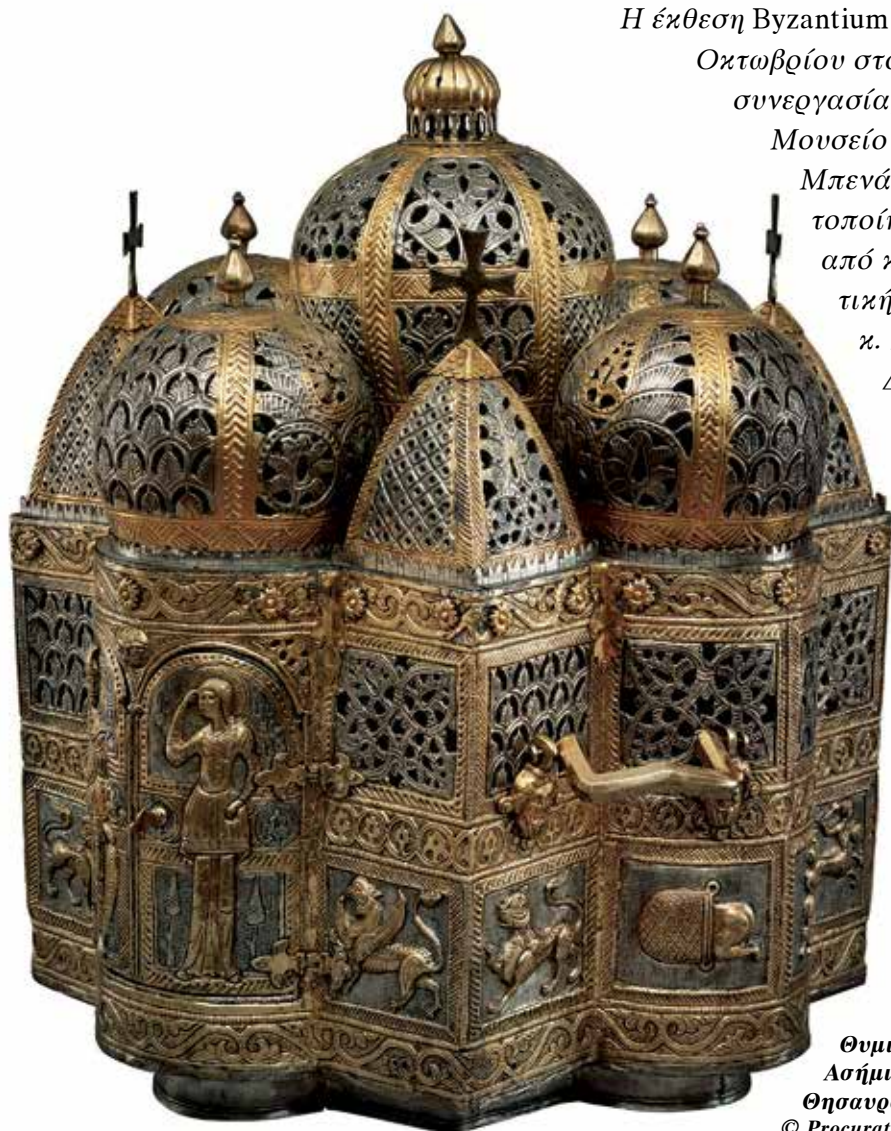


**Διπλωματικό διαβατήριο του Άθω Ρωμάνου,
Αθήνα 5 Ιουλίου 1935**

BYZANTIUM 330-1453

Η έκθεση Byzantium 330-1453, που εγκαινιάστηκε στις 21 Οκτωβρίου στο Λονδίνο, είναι το αποτέλεσμα της συνεργασίας της Royal Academy of Arts με το Μουσείο Μπενάκη. Η συμβολή του Μουσείου Μπενάκη στην προετοιμασία και πραγματοποίηση της έκθεσης ήταν περισσότερο από καθοριστική. Πρόεδρος της Οργανωτικής Επιτροπής της έκθεσης ορίστηκε η κ. Αιμιλία Γερούλάνου, Πρόεδρος της Διοικητικής Επιτροπής του Μουσείου Μπενάκη. Παράλληλα, στο Μουσείο Μπενάκη συγκροτήθηκε ομάδα εργασίας, στην οποία εκτός από τη γράφουσα συμμετείχαν και οι συνάδελφοι βυζαντινολόγοι κ. Πανωραία Μπενάτου και Βασιλική Δημητροπούλου. Ουσιαστική βοήθεια προσέφερε για σύντομο διάστημα και η κ. Χριστίνα Βόνα. Την αποκλειστική χορηγία της έκθεσης ανέλαβαν τρία ελληνικά ιδρύματα: το Ίδρυμα Ιωάννου Φ. Κωστοπούλου, το Ίδρυμα Α.Γ. Λεβέντη και το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος.

*Θυμιατό σε σχήμα ναού (10ος-11ος αι.).
Ασήμι επιχρυσωμένο, 36 x 30 εκ.
Θησαυρός του Αγίου Μάρκου, Βενετία
© Procuratoria di San Marco/Cameraphoto Arte, Venice*



Ο ίδιος ο τίτλος της έκθεσης *Byzantium 330-1453* προδίδει και τις προθέσεις της. Να συμπεριλάβει όλη τη βυζαντινή τέχνη μέσα σε μια έκθεση ορίζοντας ως σημείο εκκίνησής της το 330, το έτος των επίσημων εγκαινίων της Κωνσταντινούπολης ως πρωτεύουσας της νέας αυτοκρατορίας, και να φτάσει μέχρι το 1453, το έτος της Άλωσης της Πόλης από τους Οθωμανούς Τούρκους. Είναι μια έκθεση λοιπόν, που παρακολουθεί τους έντεκα αιώνες ζωής της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και προσπαθεί να διηγηθεί την ιστορία της μέσα από τα καλλιτεχνικά της δημιουργήματα. Το πρώτο ερώτημα στο οποίο επιχειρεί να απαντήσει είναι: μπορούμε σήμερα να καταλάβουμε το Βυζάντιο μέσα από την τέχνη του;

Φυσικά και δεν είναι εύκολο να προσπαθήσεις να ξετυλίξεις την ιστορία των έντεκα αιώνων ζωής της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας μέσα από μια έκθεση. Και ακόμα πιο δύσκολο είναι να βρεις το νήμα, μέσω του οποίου αυτή η ιστορία μπορεί να ξετυλιχθεί πιο παραστατικά. Με όλες αυτές τις δυσκολίες κατά νου, θεωρήσαμε σκόπιμο να διατηρήσουμε την έννοια της χρονικής διαδοχής και της χρονολογικής εξέλιξης, πιστεύοντας πως αυτό συνήθως βοηθά τον επισκέπτη, και

παράλληλα δημιουργήσαμε θεματικές ενότητες που δίνουν τη δυνατότητα για πιο συνθετικές προσεγγίσεις. Με τον τρόπο αυτό ορίσαμε εννέα ενότητες:

1. Οι απαρχές της χριστιανικής τέχνης
2. Από το Μέγα Κωνσταντίνο στον Ιουστινιανό μέχρι και την Εικονομαχία
3. Στο Ιερό Παλάτι
4. Στο σπίτι
5. Στο ναό
6. Η τέχνη των εικόνων
7. Το Βυζάντιο και η Δύση
8. Πέρα από το Βυζάντιο και
9. Η Μονή της Αγίας Αικατερίνης στο Σινά

Για τις *απαρχές της χριστιανικής τέχνης*—την πρώτη ενότητα δηλαδή—επιλέξαμε έργα, όπως τις δυο γλυπτές συνθέσεις σε μάρμαρο, από ένα σύνολο έντεκα, που εικονογραφούν την ιστορία του Ιωνά και του κήτους και βρίσκονται στο Μουσείο του Κλήβελαντ. Στο ένα ο Ιωνάς εκβάλλεται από το στόμα του κήτους. Στο δεύτερο είναι ξαπλωμένος κάτω από την κολοκυθιά. Ένα εντυπωσιακό ψηφιδωτό δάπεδο από τη Θήβα με προσωποποιήσεις των μηνών και σκηνή κυνηγιού

δεσπόζει σε αυτή την ενότητα. Μια γλαφυρή επιγραφή μάς πληροφορεί πως το ψηφιδωτό σχεδιάστηκε από το Δημήτριο και εκτελέστηκε από τον Επιφανή.

Η δεύτερη ενότητα, *Από το Μ. Κωνσταντίνο στον Ιουστινιανό μέχρι και την Εικονομαχία*, καλύπτει χρονικώς πέντε αιώνες. Εδώ βρίσκεται το δισκοπότηρο της Αντιοχείας από το Μητροπολιτικό Μουσείο της Ν. Υόρκης, η ιστορία του οποίου θυμίζει το λιγότερο Dan Brown και *Κώδικα Ντα Βίντσι*. Όταν παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στην αγορά έργων τέχνης στην Αμερική το 1911, το συνόδευε η φήμη πως το ασημένιο κύπελλο που βρίσκεται στο εσωτερικό του ήταν το άγιο δισκοπότηρο, αυτό δηλαδή που είχε χρησιμοποιήσει ο Χριστός κατά το Μυστικό Δείπνο. Το Μητροπολιτικό Μουσείο το απέκτησε το 1950 και σήμερα δεν αντιμετωπίζεται πια ως το άγιο δισκοπότηρο (τουλάχιστον από την επιστημονική κοινότητα), αλλά πιστεύεται πως αποτελούσε φωτιστικό· υπάρχουν παραστάσεις όπως αυτή με την Κοινωνία των Αποστόλων σε δίσκο από τη Βυζαντινή Συλλογή του Dumbarton Oaks, ο οποίος επίσης περιλαμβάνεται στην έκθεση, που το υποστηρίζουν.

Ένα από τα πιο δύσκολα για δανεισμό σύνολα ήταν ο «θησαυρός» της Λάμπουσας από το Αρχαιολογικό Μουσείο Λευκωσίας. Ο «θησαυρός» αυτός αποτελεί μέρος του λεγόμενου δεύτερου «θησαυρού» της Λάμπουσας και είναι το προϊόν παράνομων ανασκαφών στις αρχές του 20ού αι. στην πόλη της Λάμπουσας, κοντά στην Κυρήνεια. Τμήματα του ίδιου «θησαυρού» βρίσκονται σήμερα στο Μητροπολιτικό Μουσείο της Ν. Υόρκης, ενώ τμήματα του λεγόμενου πρώτου «θησαυρού» είχαν καταλήξει στο Βρετανικό Μουσείο, στη Βυζαντινή Συλλογή του Dumbarton Oaks στη Washington και στο Walters Art Museum της Βαλτιμόρης. Μετά από πολύπλοκες και χρονοβόρες διαπραγματεύσεις ένα μεγάλο μέρος των δυο «θησαυρών» θα εκτεθεί στη Royal Academy.

Πόσο εύκολο είναι να εικονογραφήσεις την περίοδο της Εικονομαχίας; Διόλου εύκολο, αλλά έργα όπως το λεγόμενο Ψαλτήρι Κλωντώφ, από το Κρατικό Ιστορικό Μουσείο της Μόσχας, των μέσων του 9ου αι., το καθιστούν εφικτό: μέσα από τις μικρογραφίες του επιχειρεί ένα συνεχή παραλληλισμό των πράξεων των εικονομάχων με εκείνες των άνομων Ιουδαίων, όπως τους αποκαλεί. Στη Σταύρωση του Χριστού οι Ιουδαίοι τού προσφέρουν ξύδι και χολή και ακριβώς από κάτω ο εικονομάχος Πατριάρχης Ιωάννης Γραμματικός ασβεστώνει μια εικόνα του Χριστού.

Η επόμενη ενότητα αναφέρεται στο Ιερό Παλάτι των βυζαντινών αυτοκρατόρων και μιλά για τις νέες αναζητήσεις της τέχνης από τα μέσα του 9ου μέχρι και τα τέλη του 12ου αι. ή πιο συγκεκριμένα μέχρι την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους το 1204. Άλλωστε, το γεγονός ότι πολλά από τα έργα αυτά βρέθηκαν στη Δύση οφείλεται σε αυτό ακριβώς το γεγονός και στις λεηλασίες που ακολούθησαν. Από το Θη-



Ψαλτήρι Κλωντώφ (857-865), Μικρογραφία με τη Σταύρωση και Εικονομάχους. 21 x 17,5 x 6 εκ. The State Historical Museum, Μόσχα, GIM 86795 Khud. 129, φ. 67r
© Procuratoria di San Marco/Cameraphoto Arte, Venice

σαυρό του Αγίου Μάρκου στη Βενετία επελέγη η εικόνα του Μιχαήλ Αρχαγγέλου με την εξεζητημένη χρήση του σμάλτου, το δισκοπότηρο των Πατριαρχών και το στέμμα του Λέοντος ΣΤ'.

Αυτή η «υψηλή» τέχνη θα αντιπαρατεθεί στην ενότητα *Στο σπίτι με την τέχνη της καθημερινής ζωής* και των απλών ανθρώπων: κεραμικά σκεύη, σταυροί-εγκόλπια από ταπεινά υλικά, αλλά και πολυτελή κοσμήματα μαζί με τα δερμάτινα σανδάλια που φορούσε ένα παιδί στην Αίγυπτο ανάμεσα στον 5ο και τον 7ο αι. και φέρουν εμφανή τα σημάδια της χρήσης τους.

Στην επόμενη ενότητα εισερχόμαστε στο βυζαντινό ναό και εδώ δεσπόζει ένα μαρμάρινο τέμπλο ανασυντεθειμένο από το επιστύλιο του παρεκκλησίου του Αποστόλου Παύλου της Παναγίας της Σκριπούς (που οι-



Ο δίσκος της Riha (565-578). Ασήμι με χρυσό, Διάμ.: 35 εκ. Βυζαντινή Συλλογή, Dumbarton Oaks, Washington, DC, αρ. εισ. 24.5
© Dumbarton Oaks, Byzantine Collection



Εικόνα με τον Μιχαήλ Αρχάγγελο (περ. 1200). Σμάλτο, επιχρυσωμένο ασήμι, ημιπολύτιμοι λίθοι, 46 x 35 εκ. Θησαυρός του Αγίου Μάρκου, Βενετία, αρ. εισ. 6 © Procuratoria di San Marco/Cameraphoto Arte, Venice

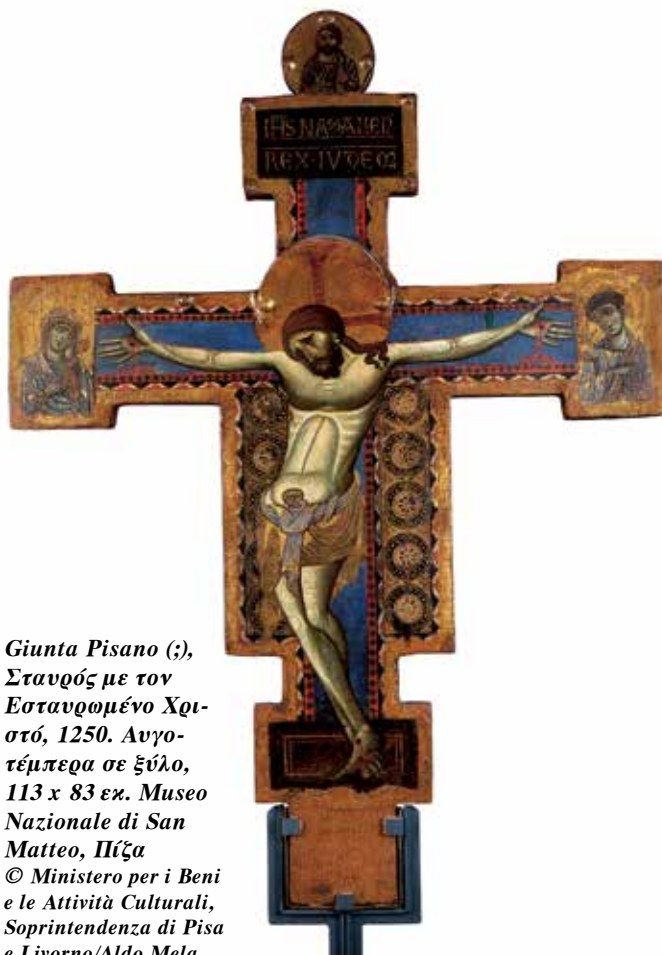
κοδομήθηκε το 873/74 με χορηγία του αξιωματούχου Λέοντα πρωτοσπαθαρίου) και από θωράκια από το ναό του Αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου στη Θήβα, έργα όχι μόνο της ίδιας εποχής, αλλά και του ίδιου εργαστηρίου. Ένα ομοίωμα εκκλησίας από το Θησαυρό του Αγίου Μάρκου στη Βενετία, αναπαράγει ένα ναό με κεντρικό τρούλο, τέσσερις μικρότερους τρούλους στην περιφέρεια και τέσσερις πύργους ανάμεσα τους παραπέμποντας στο ναό των Αγίων Αποστόλων της Κωνσταντινούπολης. Είτε ανέδιδε θυμίαμα είτε έπαιζε το ρόλο λειψανοθήκης, αποτελεί ένα μοναδικό έργο της βυζαντινής μεταλλοτεχνίας του τέλους του 12ου αι.

Η έβδομη ενότητα είναι αποκλειστικώς αφιερωμένη στις βυζαντινές εικόνες: τόσο στις ψηφιδωτές, όπως το δίπτυχο με σκηνές Δωδεκαόρτου από το Duomo της Φλωρεντίας και η εικόνα με το Χριστό στον τύπο της Άκρας Ταπείνωσης από το ναό της Santa Croce in Gerusalemme στη Ρώμη, που μεταγενέστερα τοποθετήθηκε σε πλαίσιο με λείψανα αγίων, όσο και σε εκείνες με την τεχνική της αυγοτέμπερας, πολλές από τις οποίες είναι αμφιπρόσωπες και φέρουν περίτεχνες επενδύσεις. Η εικόνα της Παναγίας Ψυχοσώστριας με τον Ευαγγελισμό στην πίσω πλευρά, που βρίσκεται στο Μουσείο Εικόνων της Αχρίδας, έχει ταυτιστεί με την εικόνα που ο αυτοκράτορας Ανδρόνικος Β΄ Παλαιολόγος δώρισε στον Αρchieπίσκοπο Αχρίδος, Γρηγόριο Α΄, το 1313.

Αν δίπλα στην αμφιπρόσωπη εικόνα της Καστοριάς με την Παναγία Οδηγήτρια στη μία πλευρά και το Χριστό στον τύπο της Άκρας Ταπείνωσης στην άλλη τοποθετήσουμε το δίπτυχο που βρίσκεται στην Εθνική Πινακοθήκη του Λονδίνου και έχει αποδοθεί σε ζωγράφο από την Ούμπρια, παίρνουμε μια πρώτη γέυση των έργων που συγκροτούν την ενότητα *Το Βυζάντιο και η Δύση*. Ο σταυρός με τον Εσταυρωμένο του Giunta Pisano, οι εντυπωσιακές θύρες από ορείχαλκο, που παραγγέλθηκαν το 11ο αι. στην Κωνσταντινούπολη για να τοποθετηθούν στο ναό του San Salvatore στο Atrani όπου και σήμερα σώζονται, εικονογραφημένα χειρόγραφα που συνδέονται με την παρουσία των Σταυροφόρων στους Αγίους Τόπους, αλλά και άλλα, που παράγονται στην Κωνσταντινούπολη το 13ο αι. κατά τα χρόνια της λατινικής κυριαρχίας, όλα αυτά τα έργα συνθέτουν την εικόνα της έβδομης ενότητας.

Η ενότητα *Πέρα από το Βυζάντιο* περιλαμβάνει έργα από τη Σερβία, τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία, τη Ρωσία, την Αρμενία, τη Γεωργία, αλλά και από το Ισλάμ, που δείχνουν τον τρόπο υποδοχής του Βυζαντίου όχι μόνο από τους ομόθρησκους, ορθόδοξους γείτονες, αλλά και από τους αλλόθρησκους.

Η τελευταία ενότητα είναι αφιερωμένη στη Μονή της Αγίας Αικατερίνης στο Σινά και κοντά στις εικόνες που επιλέξαμε από το ίδιο το μοναστήρι της Αγίας Αικατερίνης θα εκτεθούν και δυο από τις εγκαυστικές εικόνες του 6ου αι., που ο ρώσος αρχιμανδρίτης Πορφύριος Ουσπένσκι αφήρεσε



Giunta Pisano (?), Σταυρός με τον Εσταυρωμένο Χριστό, 1250. Αυγοτέμπερα σε ξύλο, 113 x 83 εκ. Museo Nazionale di San Matteo, Πίζα © Ministero per i Beni e le Attività Culturali, Soprintendenza di Pisa e Livorno/Aldo Mela



Σκουλαρίκια (7ος αι.). Χρυσός, ύψος 4,4 εκ. Μουσείο Μπενάκη, αρ. εισ. 1810 © 2008 Μουσείο Μπενάκη

από το Σινά στα μέσα του 19ου αι. και μετέφερε στο Κίεβο. Με την εικόνα της Ουρανοδρόμου Κλίμακος από το Σινά θέλω να κλείσω αυτή την παρουσίαση. Η σύνθεση αποδίδει εικονογραφικά την Ουρανοδρόμο Κλίμακα, ένα πολύ δημοφιλές κείμενο του 7ου αι., γραμμένο από το μοναχό Ιωάννη, που έγινε και ηγούμενος στο Σινά. Στα 30 κεφάλαια του κειμένου, που αποτελούν τα σκαλοπάτια της κλίμακας προς τον ουρανό, μιλά για τις αρετές που πρέπει ο μοναχός να υιοθετήσει και τις αμαρτίες που πρέπει να αποφύγει. Εάν τα καταφέρει, τον περιμένει ο Χριστός ψηλά στον ουρανό για να τον στεφανώσει.

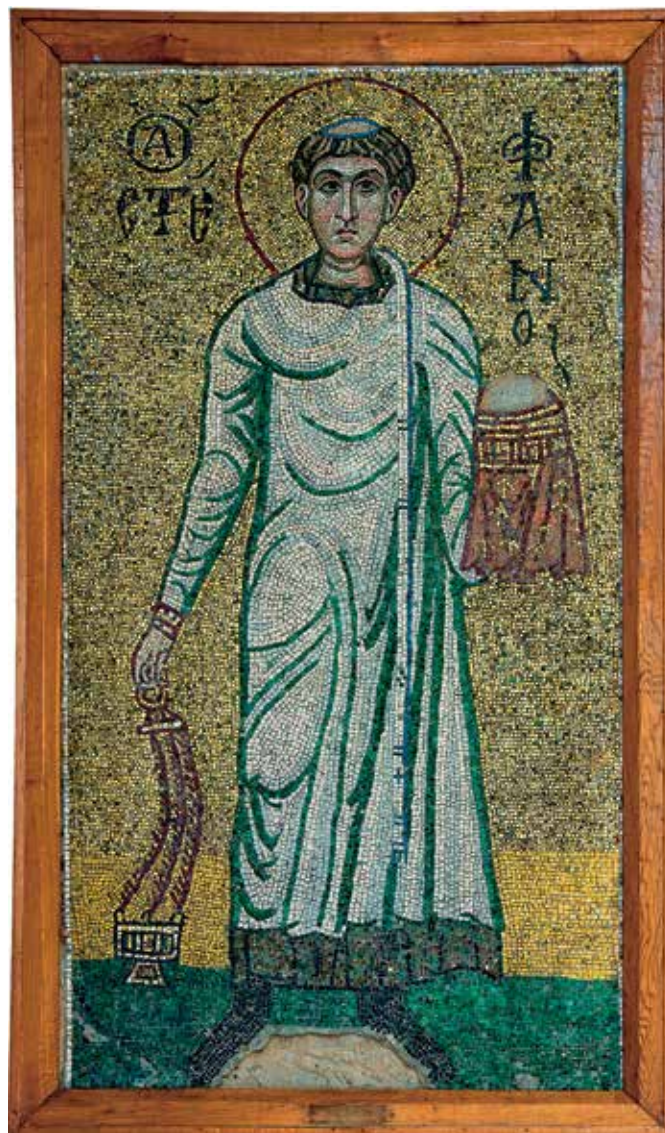
Μαρία Βασιλάκη
Επιμελήτρια της έκθεσης Byzantium 330-1453



Εικόνα με την Ουρανοδρόμο Κλίμακα του αγίου Ιωάννη της Κλίμακος (τέλος 12ου αι.). Αυγοτέμπερα σε ξύλο, 41,1 x 29,5 εκ. Ι. Μονή Αγ. Αικατερίνης Σινά



Άποψη της Royal Academy of Arts του Λονδίνου την ημέρα των εγκαινίων της έκθεσης Byzantium 330-1453



Παράσταση με το διάκονο Στέφανο (περ. 1108-1113). Αποτεχνισμένο ψηφιδωτό από το ναό του Μιχαήλ Αρχαγγέλου, 218 x 118 x 7 εκ. © Τμήμα Συντήρησης, Αγ. Σοφία Κίεβου

Το Διοικητικό Συμβούλιο για την περίοδο 2008-2009

Πρόεδρος:	Νίκος Βασιλάτος
Α' Αντιπρόεδρος:	Πάνος Μανιάς
Β' Αντιπρόεδρος:	Κατερίνα Κορρέ-Ζωγράφου
Γεν. Γραμματέας:	Ανθή Βαλσαμάκη
Ταμίας:	Απόστολος Βερβέρογλου
Μέλη:	Κατερίνα Αγραφιώτη Άρτεμις Σκουμπουρδή Αλέξανδρος Τομπάξης Ρωξάνη Τσιμπιροπούλου

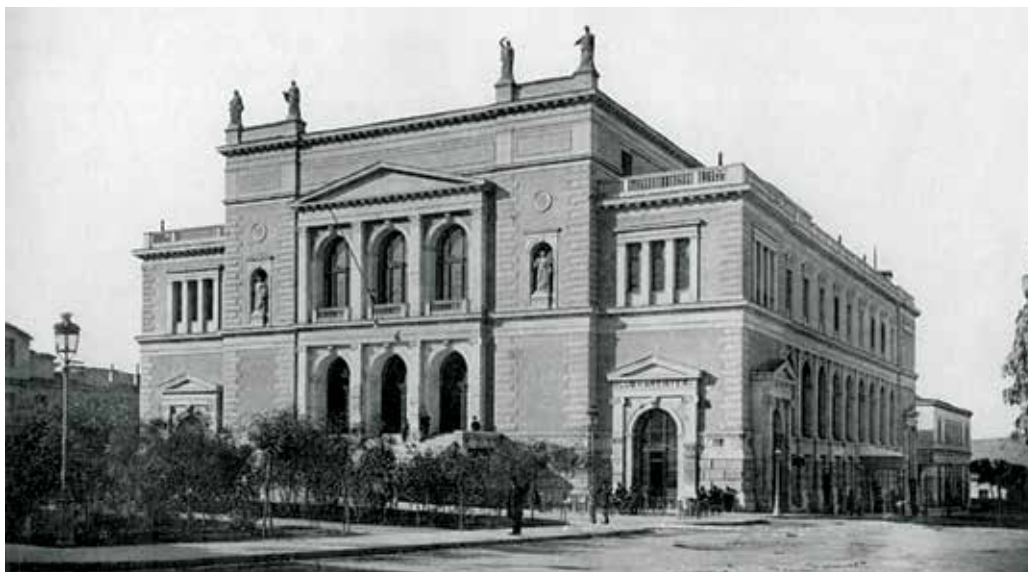
Αναπληρωματικά μέλη:
Διονύσης Βλαχόπουλος, Λένα Λεβίδη, Λίτσα Μούση
Επιτροπή Υποψηφιοτήτων:
Σταύρος Ι. Αρβανιτόπουλος, Μαρία Δοξιάδη,
Μάρω Λιναρδάτου

«...ΚΑΙ ΕΣΤΩ ΕΙΣ ΕΝΘΥΜΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΕΤΑΓΕΝΕΣΤΕΡΩΝ...»

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΘΕΑΤΡΑ ΚΑΙ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΑΘΗΝΩΝ

120 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΤΟΥ ΑΤΥΧΟΥΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Στην Αθήνα αυλαία του θεάτρου είχε πέσει οριστικά από το 529 μ.Χ. Ήταν η εποχή που ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός έλαβε μέτρα σκληρά κατά του Ελληνισμού και μοιραίως η «Μητέρα των Γραμμάτων και των Τεχνών» και μαζί οι Έλληνες καταδικάστηκαν στο έρεβος του Μεσαίωνα. Ατέλειωτοι κατακτητές, βάρβαροι και πολιτισμένοι, ερήμωσαν και ερείπωσαν το λίκνο της τραγικής ποίησης. Κράτησαν το Διόνυσο αιχμάλωτο στον ασφοδελό λειμών του Άδη.



Κ.Η. Μπίρης, Αι Αθήναι, Αθήνα 1995 (2), 205

Το «καλλίτερον θέατρον της Ευρώπης», που έγινε παρελθόν

Υστερα ακολούθησαν αγώνες και θυσίες στο βωμό της Ελευθερίας... Επιτέλους, το 1830, η Αθήνα απελευθερώνεται και στη συνέχεια, στα 1834, ανακηρύσσεται πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους. Σύντομα, μαζί με τα δεσμά της Αθήνας έσπασαν και αυτά του Διονύσου, και ήρθε ο Θεός και κυρίεψε τις καρδιές των ανθρώπων της.

Στα 1835-1836 λειτουργήσε πάνω στην Πλατεία Όθωνος (νυν Ομονοίας) το υπαίθριο Θέατρο Σκοντζοπούλου. Βρισκόταν στη θέση του νεοκλασσικού κτιρίου του Ε. Ziller, πρώην ξενοδοχείο Excelsior, νυν Εθνική Τράπεζα (στην αρχή της Πανεπιστημίου). Ο ρομαντικός Έλληνας επιχειρηματίας Σκοντζόπουλος, εξαιτίας του Θεάτρου χρεωκόπησε και η πρώτη αυτή φιλότιμη θεατρική προσπάθεια ατύχησε. Τον Απρίλιο του 1837 ο Ιταλός Μέλι, ένας επίδοξος καλλιτέχνης, έστησε ένα ξύλινο στεγασμένο θέατρο στην Πλατεία Ιερού Λόχου (στη διασταύρωση των οδών Ευριπίδου, Αγίου Μάρκου και Πραξιτέλους). Δυστυχώς ένα χρόνο αργότερα συνέβη το εξής παράδοξο: ο μεν αέρας σήκωσε τη στέγη, μερικοί δε «δανδήδες», θερμόαιμοι θεατές, απήγαγαν τις γυναίκες του θιάσου. Επομένως, λόγω των σοβαρών αυτών ελλείψεων, το θέατρο έκλεισε. Το 1838 ο Ιταλός Καμιλλιέρι –από τον προηγούμενο θιάσο Μέλι– κτίζει το πρώτο λιθόκτιστο θέατρο, στις παρυφές του Ψυρρή, στον οδό Μενάνδρου (σημερινή Πλατεία Θεάτρου). Ένας άλλος Ιταλός, ο Σανσόνι, διαδέχεται τον Καμιλλιέρι, ο οποίος για να εξοικονομήσει χρήματα και να ολοκληρώσει το θέατρο, προπώλησε τους 20 «οικόσκους» (θεωρεία) σε πλούσιους Αθηναίους. Τέλος, το 1844 τη θεατρική επιχείρηση αγοράζει ο σπετσιώτης αγωνιστής

Ιωάννης Μπούκουρας. Έτσι το Θέατρο Αθηνών μετονομάζεται σε Θέατρο Μπούκουρα και ελλείψει άλλου θεάτρου θα γνωρίσει μεγάλες δόξες ως τα 1900.

ΤΟ «ΠΟΛΥΠΑΘΕΣ» ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΑΘΗΝΩΝ

Το Θέατρο Μπούκουρα μέσα σε 15 χρόνια θεωρήθηκε ανεπαρκές για τις θεατρικές ανάγκες των Αθηναίων. Γι' αυτό και στα 1856 ο Γρηγόριος Καμπούρογλου με τον τραπεζίτη Δημητριάδη, βασιζόμενοι σε μελέτη του γάλλου αρχιτέκτονα Fr. Boulanger, υποβάλλουν σχέδια για οικοδόμηση «Εθνικού Θεάτρου». Ο θεμέλιος λίθος τίθεται στις 22 Δεκεμβρίου 1857, παρουσία του Όθωνος, με κάθε επισημότητα. Όμως ο γραμματέας του Όθωνος, ο Βέτλαντ, που για προσωπικούς λόγους είναι αντίθετος με το έργο αυτό, εξαφανίζει τα σχέδια και στέλνει την Αστυνομία, η οποία σταματά τις οικοδομικές εργασίες, αφού –φαινομενικώς– ο Καμπούρογλου στερείται αρχιτεκτονικών σχεδίων.

Στα 1860 ο Δήμαρχος Σκούφος προτείνει την ίδρυση Δημοτικού Θεάτρου. Χρήματα δεν υπάρχουν, μεσολαβεί η έξωση του Όθωνος, οπότε η πλατεία Λουδοβίκου αλλάζει όνομα και λέγεται πλατεία Νέου Θεάτρου –χωρίς ακόμα να υπάρχει θέατρο! Το 1873 ο Δήμαρχος Παναγής Κυριακός, θεμελιώνει για δεύτερη φορά το Θέατρο, αυτή τη φορά σε σχέδια Ziller. Ένα χρόνο αργότερα, οι εργασίες σταματούν και πάλι λόγω υπέρβασης του προϋπολογισμού. Θα ακολουθήσουν ατέρμονες διαπραγματεύσεις για την ανεύρεση χρημάτων, κανείς ωστόσο δεν δέχεται να δανείσει τον Δήμο, επειδή ήδη έχει υπέρογκα χρέη. Θα μεσολαβήσουν διάφορα πρόσωπα

και καταστάσεις και το στήσιμο του θεάτρου θα θυμίζει πλέον το... Γιοφύρι της Άρτας.

Τέλος, μετά από 32 χρόνια, ο Ανδρέας Συγγρός χρηματοδοτεί, ο αρχιτέκτων E. Ziller επαναφέρει τα παλιά σχέδια και επιτέλους το Δημοτικό Θέατρο γίνεται πραγματικότητα. Στο κτίριο του Δημοτικού Θεάτρου δοξάζεται ο όψιμος ρομαντικός κλασικισμός. Πρόκειται για οικοδόμημα ιταλικού προτύπου με αναγεννησιακές τάσεις. Είχε χωρητικότητα 1.000 θεατών και ως μοναδικά ελαττώματά του φέρονται να ήταν η μικρή σκηνή –βάθους 9 μέτρων– και τα μικρομάγαζα που δημιουργήθηκαν στο ισόγειο του κτηρίου, κατ' εντολή του δωρητή Α. Συγγρού, ο οποίος εισέπραττε τα ενοίκιά τους.

Το Θέατρο εγκαινιάζεται τον Οκτώβριο του 1888, στην επέτειο των 25 χρόνων βασιλείας του Γεωργίου Α'. Ανεβάζουν την Αντιγόνη σε αρχαίο κείμενο, που ελάχιστοι καταλαβαίνουν, με αποτέλεσμα οι περισσότεροι θεατές να αποκοιμηθούν. Από τους πρώτους που αφέθηκαν στις αγκάλες του Μορφέα ήταν ο ίδιος ο βασιλιάς! Ο ποιητής Σουρής, που παραβρέθηκε στην παράσταση, γράφει ένα σατιρικό ποίημα που τελειώνει ως εξής:

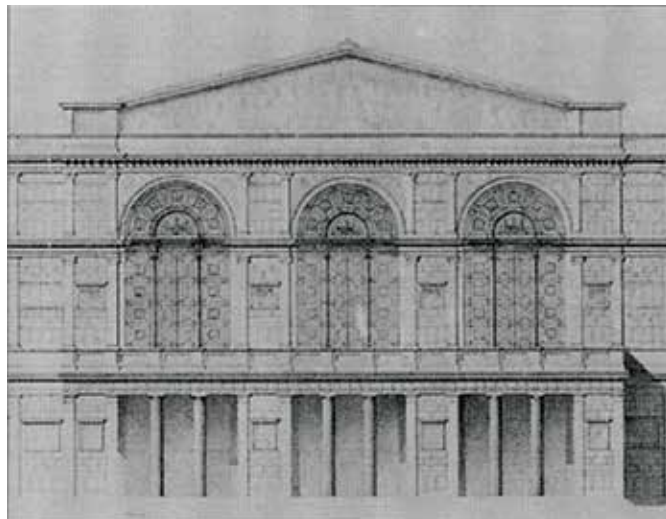
...Και προς το μέρος έστρεψα
του Μεγαλειοτάτου,
κι ο Βασιλεύς ενύσταζε
με όλα τα σωστά του,
τον εγλυκονανούριζε
εκείνο το τροπάρι (του χορού)
και μεσ' στο θεωρείο του
εμπήκε να τον πάρει.

Και τέλος ετελείωσε
η όλη τραγωδία
κι εχάρη των ιθαγενών
και ξένων η καρδιά,
και της Ελλάδος, Περικλή,
το γόητρον υψώθη
κι ο βασιλεύς εξύπνησε
κι απάνω εσηκώθη
κι επήρε κάθε Δούκισσα
και κάθε Πριγκιπέσσα
κι επήγε στων υποκριτών
τα καμαρίνια μέσα
και τον αρχαίον Θίασον
ενθέρμως συνεχάρη,
διότι τον κατάφερε
ο ύπνος να τον πάρει.

- Καλά καλά επρόσεξα
στους κοπετούς και θρήνους
κι αμέσως εκατάλαβα,
βρε Περικλή, μ' εκείνους
πως δια στίχων κολοβών,
σπονδείων και αναπαίστων
εθρήνουν οι ακροαταί
τις δώδεκα Δραχμές των.

Η Σκηνή του Δημοτικού Θεάτρου φιλοξένησε τους μεγαλύτερους Έλληνες και ξένους καλλιτέχνες του μελοδράματος και του δράματος. Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν: η Sarah Bernhardt, η Ελεονώρα Ντούζε, ο Mounet Sully, η Rejanne κ.ά. Κι επειδή σ' αυτές τις ενδιαφέρουσες παραστάσεις τα εισιτήρια του θεάτρου ήσαν πολύ ακριβά, ο Σουρής σατίριζε πάλι:

«Πότε Μάρα πότε Σάρα, πότε Ντούζε και Σουλλύ / δεν μας έμεινε δεκάρα δεν μας έμεινε μαλλί. / Τούτες οι καλλιτεχνίες θα μας πάρουν τα ψιλά / και από μέλαθρα ψηλά / θα μας



Το σχέδιο του Fr. Boulanger για το Δημοτικό Θέατρο, το οποίο δεν εφαρμόστηκε ποτέ

φέρουν στο τσαντήρι και θα τρώμε ψωμοτύρι!».

Όσο για τη Sarah Bernhardt, όταν πλέον έγινε καταξιωμένη καλλιτέχνις, συνάντησε στο Παρίσι ένα νεαρό Έλληνα δανδή, τον Αριστείδη Δαμαλά. Ο «ωραίος Έλληνας», όπως τον αποκαλούσε, μαθήτευσε κοντά της την υποκριτική τέχνη κι ευτύχησε να γίνει σύντροφός της στη σκηνή και στη ζωή! Ο δεσμός τους ήταν φλογερός, μα περιπετειώδης και σύντομος, καθώς ο Δαμαλάς λίγο αργότερα, στα 1889, πέθανε. Μετά το θάνατο του συζύγου της, η Σάρα ήλθε αρκετές φορές στην Αθήνα και λάμπρυνε με την παρουσία της και το ταλέντο της τη σκηνή του Δημοτικού Θεάτρου.

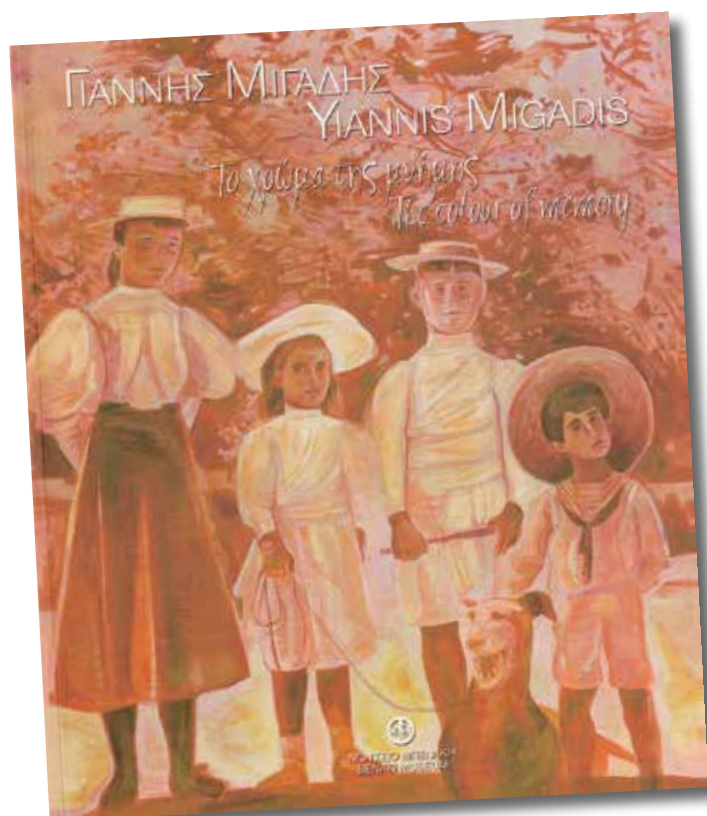
Αλλά ας ολοκληρώσουμε την ιστορία του ατυχού Δημοτικού Θεάτρου. Μετά τη μικρασιατική τραγωδία στέγασε επί τρία χρόνια 150 οικογένειες προσφύγων –είχαν εγκαταστήσει σε κάθε θεωρείο και από μια οικογένεια– και, όπως ήταν φυσικό, προξενήθηκαν ζημιές. Στη συνέχεια ο Δήμαρχος Πάτσης, αποφασίζει να ανακαινίσει το Θέατρο και καλεί το γάλλο θεατρικό επιχειρηματία Rothschild. Ο βαρόνος Rothschild θα πει για το Δημοτικό μας Θέατρο στα 1930: «Έχετε το καλύτερο Θέατρο της Ευρώπης. Και αυτό δεν οφείλεται μόνον στο αρχιτεκτονικό του στυλ, αλλά και στην εξαιρετική ακουστική του!». Στο πλαίσιο της ανακαίνισης παραγγέλλονται: 1.200μ. βελούδο για τα καθίσματα, ξυλεία, κρύσταλλα και επίχρυσα διακοσμητικά.

Εν τω μεταξύ οι Δήμαρχοι αλλάζουν και οι εργασίες ανακαίνισης σταματούν. Βελούδα-ξυλεία-κρύσταλλα, όλα εξαφανίζονται! Το 1939, επί δικτατορίας Μεταξά, ο Υπουργός-Διοικητής Πρωτεύουσής Αλ. Κοτζιάς αποφασίζει να κατεδαφίσει το Δημοτικό Θέατρο, που στήθηκε με τόσες θυσίες. Μια καλή πρωία, λοιπόν, το Μάιο του 1939, το «καλλίτερον θέατρον της Ευρώπης»... κατεδαφίζεται, προς δόξαν της νεοελληνικής ελαφρότητας! Τιμής ένεκεν δε, η πλατεία πήρε το όνομα του εμπνευστή της καταστροφής του Θεάτρου και ονομάστηκε Πλατεία Κοτζιά! Σήμερα πλέον, η Πλατεία, χωρίς Θέατρο, μετά από πολλές ονομασίες και περιπέτειες, ακούει στο όνομα της Εθνικής Αντίστασης.

Έτσι απλά, «ελαφρά τη καρδιά», το Δημοτικό Θέατρο πέρασε στον κύκλο των χαμένων Θεάτρων και των χαμένων μνημείων της Αθήνας. Φέτος, που συμπληρώνονται 120 χρόνια από τα εγκαίνιά του, ελλείψει άλλου αξιοπρεπούς Θεάτρου, η έλλειψή του θλίβει όσο ποτέ τους ολίγους εναπομειναντες ευαίσθητους αθηναϊολάτρες. «Και έστω εις ενθύμειον των μεταγενεστέρων...».

Αρτεμης Σκουμπουρδή

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ



Γιάννης Μιγάδης. Το χρώμα της μνήμης
(συλλογικό έργο)
Χρόνος Έκδοσης: 2008
ISBN: 978-960-8347-97-7
(Ελληνικά / Αγγλικά)

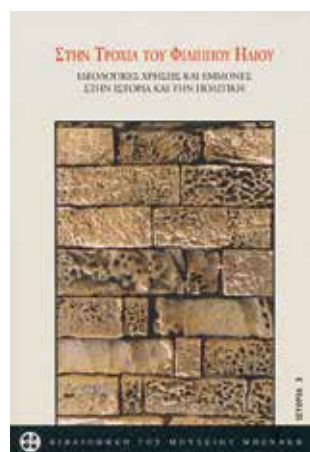


Κάρολος Κουν
- Παραστάσεις
Πλάτων
Μαυρομούστακος
Μουσείο Μπενάκη
Χρόνος Έκδοσης: 2008
ISBN: 978-960-8347-99-1
(Ελληνικά)

ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ (τεύχος 48)
(συλλογικό έργο)
Εκδοτικός Οίκος Μέλισσα,
Μουσείο Μπενάκη
Χρόνος Έκδοσης: 2008
ISSN: 1105-1663
(Ελληνικά)



LEGORRETA + LEGORRETA
Άννα Σκιαδά
Μουσείο Μπενάκη
Χρόνος Έκδοσης: 2008
ISBN: 978-960-8347-95-3
(Ελληνικά)

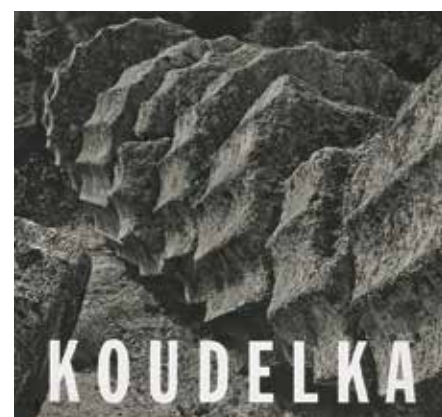


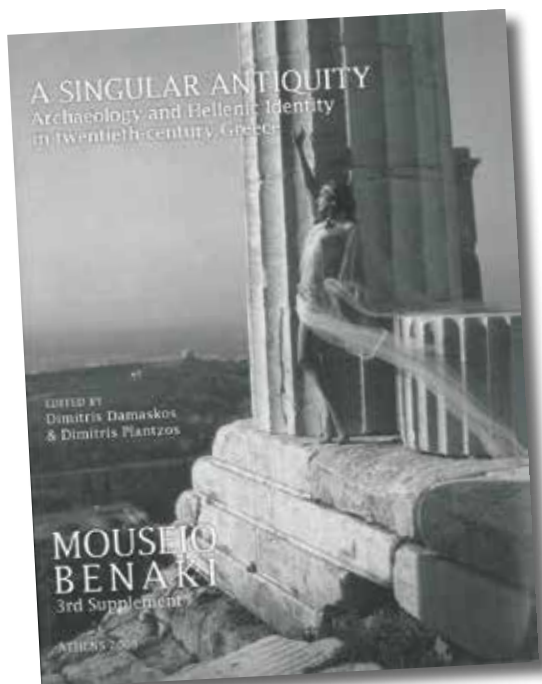
Στην τροχιά του Φίλιππου Ηλίου. Ιδεολογικές χρήσεις και εμμονές στην ιστορία και την πολιτική
Άννα Ματθαίου, Στράτης Μπουρνάζος, Πόπη Ποθέμη
Μουσείο Μπενάκη
Χρόνος Έκδοσης: 2008
ISBN: 978-960-8347-94-6
(Ελληνικά)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΕΚΑΒΑΛΛΑΣ
Από τη μεγάλη κλίμακα στη μικρή
(συλλογικό έργο)
Μουσείο Μπενάκη (Αρχαία Νεοελληνικής Αρχιτεκτονικής)
Χρόνος Έκδοσης: 2008
ISBN: 978-960-476-000-8
(Ελληνικά / Αγγλικά)



ΚΟΥΔΕΛΚΑ
(συλλογικό έργο)
Apeiron Photos,
Μουσείο Μπενάκη
Χρόνος Έκδοσης: 2008
ISBN: 978-960-89773-3-4
(Ελληνικά)





A Singular Antiquity, MOUSEIO BENAKI, 3rd Supplement
 Δημήτρης Δαμάσκος, Δημήτρης Πλάντζος
 Μουσείο Μπενάκη
 Χρόνος Έκδοσης: 2008
 ISBN: 978-960-8347-96-0
 (Αγγλικά)

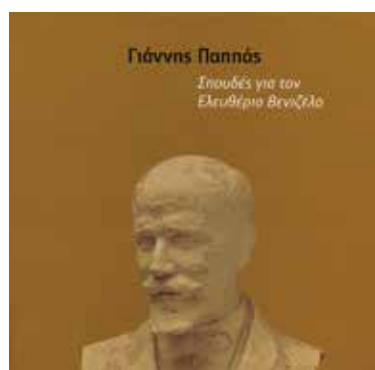


Η Δημιουργική Φωτογραφία στην Αρχαιολογία
 (συλλογικό έργο)
 Μουσείο Μπενάκη
 Χρόνος Έκδοσης: 2008
 ISBN: 978-960-476-006-0
 (ελληνικά, αγγλικά)

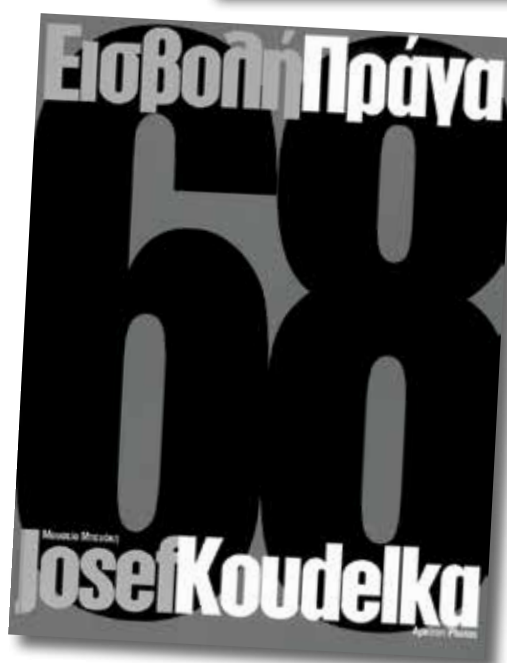
Διεθνές Συνέδριο: Ο ποιητής και ο πολίτης Γιάννης Ρίτσος. Οι εισηγήσεις
 Αικατερίνη Μακρυνικό-
 ηα, Στράτης Μπουρνάζος
 Εκδόσεις Κέδρος,
 Μουσείο Μπενάκη
 Χρόνος Έκδοσης: 2008
 ISBN: 978-960-8347-98-
 4, 978-960-04-3595-5
 (ελληνικά)



The Parthenon Frieze
 Angelos Delivorrias, Sokratis Mavrommatis
 Εκδοτικός Οίκος Μέλισσα, Μουσείο Μπενάκη
 Χρόνος Έκδοσης: 2008
 ISBN: 978-960-204-2591
 (αγγλικά)



Γιάννης Παννός. Σπουδές για τον Ελευθέριο Βενιζέλο
 (συλλογικό έργο)
 Μουσείο Μπενάκη, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος»
 Χρόνος Έκδοσης: 2008
 ISBN: 978-960-476-014-5
 (ελληνικά)



Josef Koudelka - Εισβολή Πράγα 68
 (συλλογικό έργο)
 Apeiron Photos, Μουσείο Μπενάκη
 Χρόνος Έκδοσης: 2008
 ISBN: 978-960-89773-2-7
 (Ελληνικά)

ΣΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ ΔΙΑΤΙΘΕΝΤΑΙ ΟΛΕΣ ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ Μ. ΜΠΕΝΑΚΗ ΜΕ ΕΚΠΤΩΣΗ 20% ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΛΗ



Ο Giorgio de Chirico και οι Μούσες του

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΕΝΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΚΤΗΡΙΟ

Ιανουάριος – Απρίλιος 2009
*Από τη χώρα του χρυσόμαλλου δέρατος:
θησαυροί της αρχαίας Κολχίδας*

ΚΤΗΡΙΟ ΟΔΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Ιανουάριος – Φεβρουάριος 2009
Άννα Κινδύνη. Αναδρομική έκθεση



Ιανουάριος – Μάρτιος 2009
Η κατοικία από τον 20ό στον 21ο αιώνα



Φεβρουάριος – Απρίλιος 2009
Δημήτρης Χαρισιάδης



Μάρτιος – Μάιος 2009
Ο Giorgio de Chirico και οι Μούσες του

ΤΜΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ



ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΚΤΗΡΙΟ

Κουμπάρη 1, Αθήνα
Δευτέρα, Τετάρτη, Παρασκευή,
Σάββατο: 9:00-17:00, Πέμπτη: 9:00-24:00,
Κυριακή: 9:00-15:00
Τηλ. κέντρο: 210-36 71 000,
Fax: 210-36 71 063



ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Κουμπάρη 1, Αθήνα
Δευτέρα - Παρασκευή: 9:00-15:00
Τηλ.: 210-36 21 027 – 029,
Fax: 210-36 42 216



ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ

Εμμανουήλ Μπενάκη 38 και
Στεφάνου Δέλητα, Κηφισιά
Δευτέρα, Τετάρτη-Παρασκευή: 10:00-15:00
Τρίτη: 10:00-17:00
(μετά από τηλεφωνική συνεννόηση)
Τηλ.: 210-80 79 878, Fax: 210-62 06 700



ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ

Πλατεία Φιλικής Εταιρείας 15, Αθήνα
Δευτέρα-Παρασκευή: 9:00-15:00
(μετά από τηλεφωνική συνεννόηση)
Τηλ.: 210-72 11 033, Fax: 210-72 28 465



ΑΡΧΕΙΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ

Πειραιώς 138, Αθήνα
Τετάρτη-Παρασκευή: 10:00-13:00
(μετά από τηλεφωνική συνεννόηση)
Τηλ.: 210-34 53 111, Fax: 210-34 53 743



ΚΤΗΡΙΟ ΟΔΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ 138

Πειραιώς 138, Αθήνα
Τετάρτη-Πέμπτη-Κυριακή: 10:00-18:00
Παρασκευή-Σάββατο: 10:00-22:00
Τηλ.: 210-34 53 111, Fax: 210-34 53 743



ΜΟΥΣΕΙΟ ΙΣΛΑΜΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Διπύλου 12 και Αγίων Ασωμάτων 22
Τρίτη, Πέμπτη - Κυριακή: 9:00-15:00
Τετάρτη: 9:00-21:00. Τηλ.: 210-32 51 311



ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ Ν. ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΥ-ΓΚΙΚΑ

Δευτέρα-Παρασκευή: 10:00-14:00
(κατόπιν τηλεφωνικής συνεννόησης)
Τηλ.: 210-36 21 225, Fax: 210-36 26 266



ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΠΠΑ

Ανακρέοντος 38, Ζωγράφου
Τρίτη, Παρασκευή, Κυριακή: 10:00-14:00